

APPELL

Utgitt av: Norsk Folkehjelp • www.folkehjelp.no • 1/2026

Kvinner dyrker selvstendighet i Sør-Sudan

Side 24

APPELL

Tidligere Melding, Helsa, Helse Miljø
Trivsel, Norsk Folkehjelp og Magasinet
Norsk Folkehjelp

Utgiver: Norsk Folkehjelp
Nr.1, 2026. Årgang 86

Postadresse:
Postboks 8844 Youngstorget
0028 OSLO

Besøksadresse:
Norsk Folkehjelp
Stortorvet 10, Oslo

Telefon: 22 03 77 00

Internett: www.folkehjelp.no

Redaktør: Torunn Aaslund
E-post: taa@npaid.org

Medarbeidere dette nummer:
Hilda klaveness, Sissel Fantoft,
Ellen Jarli, André Kjærnsli, Ida Kroksæter,
Johanne Hovland, Kirsti Knudsen,
Werner Juvik, Silje Hvilsom Kvanvik,
Marijn Van Broekhoven, Henrik Stabell,
Ivar Christiansen, Annelise Jackbo.

Grafisk utforming: LO Media
Trykk: Ålgård Offset AS, Ålgård
Opplag: 30 262

ISSN 0804-7758

Annonsekontakt:
Arild Halsne, tlf.: 915 90 578
E-post: arild@hrme.no

Redaksjon avsluttet: 13. mars

Signerte artikler gir ikke nødvendigvis
uttrykk for Norsk Folkehjelps syn.

Ønsker du å bli medlem? Kontakt oss
på telefon 22 03 77 00, eller besøk
oss på www.folkehjelp.no

Norsk
Folkehjelp

Fagpressen
Opplagskontrollert

LEDER

Motstandskraft når alt raser

I Gaza beskriver våre kolleger og samarbeidspartnere en hverdag der volden fortsetter til tross for erklærte våpenhviler. Hus blir ruiner, vann en mangelvare og trygghet et fremmedord. På Vestbredden presses palestinske familier bort fra jord og hjem, bit for bit, av væpnede bosettere og et regime som systematisk undergraver folkeretten.

Når samfunnet fragmenteres på denne måten, er det ikke bare bygninger som ødelegges – det er tillit, tilhørighet og framtidshåp. Likevel fortsetter palestinernes å hjelpe hverandre og tviholde på retten til et verdig liv.

I Ukraina møter vi kvinner som rydder miner mens krigen fortsatt pågår. De vet at områdene de frigjør i dag, kan bli farlige igjen i morgen. Likevel fortsetter de. Fordi de gjør det som må gjøres – for barna, for lokalsamfunnet, for landet sitt. Motstandskraft handler om utholdenhet: Å stå opp, gå på jobb og bidra, selv når framtida er uklar og tapene mange.

I Sør-Sudan ser vi en annen form for motstandskraft, bygget over tiår. Kvinner som har levd med krig, flukt og fattigdom, organiserer seg rundt jordbruk, rettigheter og fellesskap. De dyrker ikke bare mat – de dyrker selvstendighet, trygghet og nye roller i samfunn der makt lenge har vært forbeholdt noen få. Når staten er svak og institusjonene skjøre, blir lokalsamfunnets egne strukturer avgjørende.

Også her hjemme ser vi hvordan motstandskraft bygges nedenfra, i lokalsamfunn der mennesker møtes på tvers av bakgrunn, erfaringer og livssituasjon. I en tid preget av politikere som henter fram tankegods fra mørke tider om hva som gjør oss til ekte nordmenn, og vi finner reinspikka rasisme i sosiale medier, er det integreringsarbeidet som gjøres i Norsk Folkehjelps lokallag avgjørende. Når frivillige skaper møteplasser, tilbyr aktiviteter, språktrening, fellesskap og praktisk støtte, styrkes både enkeltmennesker og lokalsamfunn. Integrering handler ikke om å tilpasse seg et ferdig samfunn, men om å bygge det sammen.

Norsk Folkehjelp ble til i møte med krig og fascisme. Vår historie er uløselig knyttet til mennesker som nekter å gi opp, som organiserer seg og som tror på fellesskapets kraft. I en tid der autoritære krefter vokser, folkeretten utfordres og ulikheten øker, er denne arven mer relevant enn noen gang.

Motstandskraft handler til syvende og sist om å stå opp mot vold og urettferdighet – sammen. Det er det historiene i denne utgaven av Appell minner oss på. Og det er derfor de angår oss alle.

Torunn Aaslund

Torunn Aaslund
Redaktør

INNHold

FØLG NORSK FOLKEHJELP

Tema: Kvinner dyrker selvstendighet i Sør-Sudan. FOTO: IDA KROKSÆTER

AKTUELT

- 04** Ingen fred i sikte i Gaza
- 08** Palestina rives i biter
- 10** Viktoriia rydder miner i Ukraina
- 12** På jobb for å redde ukrainske liv
- 14** Jonas Bals: Opp fra sofaen!
- 16** Integrering: En nordmann så god som noen
- 18** Norsk Folkehjelp Fredrikstad
- 20** Forskerblikk på norsk asylpolitikk
- 22** Ernst Lofstad, medlem i 70 år

TEMA: SØR-SUDAN

- 24** Norsk Folkehjelp i Sør-Sudan i 40 år
- 28** Fra motløshet til motstand
- 32** Når kvinner dyrker selvstendighet
- 35** Fra økonomisk avhengighet til egen inntekt

AKTUELT

- 36** Sør-Afrika: Vingårdsarbeidernes kamp
- 39** Fairtrade Africa - tilsvare

FASTE ANNONSER

- 41** Støtteannonser
- 42** Støtteannonser fra lokale klubber og foreninger
- 43** Hovedsamarbeidspartnere og regionskontorer

Forsidebilde:

I Cuibet i Sør-Sudan har Rebecca Akol Ater fått en ny hverdag. Etter at hun ble med i en jordbruksgruppe er hun ikke lenger økonomisk avhengig av mannen – og kan sende barna sine på skolen.

FOTO: IDA KROKSÆTER

Ingen fred i sikte

Til tross for våpenhvilen preges hverdagen for befolkningen i Gaza av vold, frykt og usikkerhet. Det er ingen tegn til en lysere framtid for palestinerne.

Tekst: Sissel Fantoft

Norsk Folkehjelp har seks palestinske ansatte i Gaza. En av dem, som vi her av sikkerhetsmessige grunner har valgt å kalle Ali, vendte hjem til Gaza by i desember, over to år etter at den israelske hæren i oktober 2023 beordret mer enn én million mennesker å forlate nordlige Gaza innen 24 timer.

– Jeg kom tilbake etter 780 dager på flukt. Jeg teller dager, fordi hver dag teller. Jeg har bodd i Gaza by hele livet, men jeg kjente meg ikke igjen da jeg nærmet meg siden alle landemerkene var borte. Jeg hadde aldri drømt om at jeg måtte spørre om veien for å finne fram til min egen leilighet, forteller han.

Lettelsen var stor da han så at bygningen fremdeles sto.

– Selv om halvparten av eiendelene mine var borte, og to av rommene var skadet, var det et palass sammenlignet med situasjonen til mange av naboene mine. Jeg er også privilegert som har en trygg jobb i Norsk Folkehjelp.

Vannmangel og stadige strømbrydd er en del av hverdagen til befolkningen i Gaza.

– Det gjør meg ingenting å gå lange avstander for å hente vann, men det er vanskelig å få tak i jerrykanner til å bære vannet i. Nesten alle vanntankene er ødelagt eller

perforert av kulehull. Folk tyr til kreative løsninger som å smelte plast for å reparere tankene. Vi vet at det ikke er bra for helsa, men det finnes ingen reelle alternativer, sier Ali.

Siden han kom hjem har han forsøkt å forbedre forholdene i leiligheten sin.

– Det er fortsatt ikke tillatt å få inn byg-

gematerialer til Gaza, så jeg har brukt tepper for å dekke de største hullene i veggene.

Nød og lidelse overalt. Den USA-støttede våpenhvilen som trådte i kraft i Gaza 10. oktober 2025 er ikke reell, fastslår Ali.

– For oss som lever på bakken føles det ikke slik, tvert imot. Volden bare eskalerer.

31. januar skjedde en massiv eksplosjon bare noen meter unna leiligheten min, der blant andre en mor og hennes to døtre ble drept. Hver eneste dag hører vi smell og skudd, forteller han.

Ifølge palestinske myndigheter har mer enn 560 palestinere blitt drept og over 1500 skadet siden våpenhvilen trådte i kraft.

– Israel har etablert en såkalt gul linje som deler Gaza i øst og vest, markert med gule betongblokker på 45 punkter. Hver dag bryter israelske styrker denne linjen, rykker videre fram og flytter markørene. Hver gang nye bølger av internt fordrevne mennesker vender hjem, blir områdene igjen utrygge. Drapene og fordrivelsen bare fortsetter, og

← *Fordrevne palestinere returnerer til sine hjem i ruiner og vinterregnet skaper ekstremt vanskelige boforhold for de fordrevne i Gaza by. FOTO: SAHER ALGHORRA/NTB*

dronene flyr over oss hele tida. Vi lever med konstant frykt, sier Ali.

Også været forverrer situasjonen, kan han fortelle.

– Kraftig vind har blåst bort teltene i nabolaget hvor folk hadde søkt ly fordi hjemmene deres er borte, og det finnes ikke materialer til å lage provisoriske løsninger. Bilder av bugnende markeder er fullstendig misvisende, sier han, og fortsetter:

– Ja, det er riktig at matprisene har gått ned – en sjokolade som kostet 40 dollar under sultperioden i fjor sommer koster nå bare noen cent – men Gaza trenger ikke sjokolade eller eksotisk frukt. Det er fortsatt ikke tillatt å få inn verdifulle proteinkilder som kjøtt og kylling, og vi mangler vannrør, bygningsmaterialer, madrasser og tepper. Våpenhvilen har ikke ført til noen reell bedring i levekårene til palestinerne i Gaza – under overflaten er det nød og lidelse overalt.

Nektes helsehjelp. Som en del av våpenhvilen ble Rafah-overgangen mellom Gaza og Egypt åpnet i februar slik at syke og sårede palestinere kunne evakueres og få nødvendig helsehjelp. Grenseovergangen hadde da vært stengt siden mai 2024.

– Ifølge palestinske helsemyndigheter står 18 000 mennesker på venteliste for medisinsk evakuering, og av disse er 4000 i livstruende tilstand. Ti mennesker dør i gjennomsnitt hver dag fordi de ikke får behandling, blant dem kreftpasienter og barn med nyresvikt og immunsvikt. Likevel tillot Israel bare 50 personer å evakuere i løpet av de fem første dagene etter at grensa åpnet. De måtte vente i opptil 15 timer, med ulike inspeksjoner og kontroller, uten tilgang til toaletter eller vann, forteller Ali.

Mange diagnoser kan ikke stilles fordi utstyret mangler.

– Folk fortsetter å dø hver eneste dag. Derfor har jeg ekstremt lave forventinger til fredsprosesser. Mitt land er ikke representert i Trumps fredsråd – hvordan kan det skape fred når bare én side i konflikten er representert? Hvem ivaretar våre interesser? Situasjonen for palestinerne blir bare verre.

→

↑ Heba al-Yazji, hennes ektemann Saddam og deres datter Maryam bryter fasten under den muslimske hellige måneden Ramadan blant ruinene av ødelagt

Ingen lyspunkter. Norsk Folkehjelps ansatte i Gaza er i tett kontakt med organisasjonens landsjef for Palestina, Kelly Flynn, som befinner seg i Amman i Jordan.

– Flere av oss som jobber i Gaza har vært på flukt i over to år, men nå er vi samlet i Gaza by og diskuterer hvordan vi kan gjenoppta arbeidet vårt og samarbeidet med våre humanitære partnere. Etter våpenhvilen var det

meningen at ting sakte skulle vende tilbake til normalen, men det har ikke skjedd. En av mine kolleger mistet sin far, bror og to nieser i et luftangrep, etter våpenhvilen. Vi forsøker å støtte hverandre, men det finnes ingenting som kan gjøre slike tap lettere, sier Ali.

Mange hjelpeorganisasjoner mangler lokaler og deler plass med hverandre.

– En av våre samarbeidspartnere har til-

budt oss et lokale i Gaza by hvor vi kan koordinere, kommunisere og få tilgang til Internett. Vi håper å kunne øke bemanningen etter hvert, men det er ikke lett når vi ikke kan garantere for våre ansattes sikkerhet, forteller han.

Ali ser ingen lyspunkter i horisonten for det palestinske folket.

– Det eneste jeg ser er mer vold, fiendtlig-

te bygninger i Gaza by. FOTO: JEHAD ALSHRAFI/NTB

↑ Palestinerne som ble fordrevet under den to år lange israelske offensiven, søker tilflukt i en teltleir i Gaza by. FOTO: REUTERS/DAWOUD ABU ALKAS/NTB

het og gjenopptakelse av krigen. Mangelen på politisk horisont og fravær av palestinsk lederskap er en utfordring, samtidig som den israelske arrogansen fortsetter, sier han.

– Jeg er optimist av natur og ønsker å være det når det gjelder Gazas framtid, men det er vanskelig å se noen lyspunkter når jeg er konstant redd for hva som kan skje i morgen og i neste uke, legger han til.

Total annektering. Selv om Israel ikke oppfylte kravene i første fase av våpenhvilen, kunngjorde USA i januar oppstarten av fase to.

– Volden fortsetter å øke, samtidig som Trump rasler med sablene mot Iran. Vi frykter hvordan dette vil påvirke oss. Vi har så vidt overlevd denne krigen og vil ikke bli fanget i enda en, sier Ali.

Israel har offentlig annonsert økt beredskap og forberedelser for en ny offensiv i Gaza til våren som en fortsettelse av militæroperasjonen «Gideons vogner II».

– Kart viser at Israel nå kontrollerer over 53 prosent av Gaza – i praksis mer enn 61 prosent etter endringer i den såkalte gule linjen. Dette skjer parallelt med at Israel gjennomfører en total annektering av palestinske områder på Vestbredden. Deres aggresjon der er nå på nivå med situasjonen etter seksdagerskrigen i 1967, da de tok kontroll over både Gazastripen og Vestbredden, sier han.

Etter Oslo-avtalen i 1993 ble Vestbredden delt inn i A-, B- og C-områder. A-området er under et begrenset palestinsk selvstyre, B-området har delt kontroll, mens C-områdene er under israelsk kontroll.

– Israel endrer statusen på land ved å legalisere og gi formell kontroll til ulovlige bosettere. Det handler ikke lenger bare om

område C, også områdene A og B er nå i praksis under israelsk kontroll, opplyser Ali.

Antallet kontrollposter på Vestbredden har passert tusen, en kraftig økning bare i løpet av få år.

– Hva slags liv det er mulig for palestinerne å leve når hver bevegelse styres av kontrollpunkter? Selv innsatte i norske fengsler har mer verdige liv, sier han.

Holder fast i håpet. Norsk Folkehjelp bistår, sammen med 12 palestinske partnerorganisasjoner, med humanitær hjelp i Gaza. Det omfatter alt fra tilgang til vann, mat, ferdiglagde måltider, beskyttelse og grunnleggende tjenester til direkte opplæring i hvordan folk kan lage midlertidige tilfluktssteder, forberede evakuering og identifisere trygge rom ved luftangrep. Ser vi på helhetsbildet, er det ekstremt mørkt. Men zoomer vi inn, ser vi at tusenvis av mennesker faktisk har fått støtte, og det gir meg håp. Det vi gjør er en liten dråpe i havet, men en viktig dråpe, sier Ali.

Han er takknemlig for støtten organisasjonen mottar fra fagforeningsbidrag, private donasjoner og norske myndigheter.

– Det har vært vår livline. Vi takker for hver krone og lover å fortsette innsatsen på bakken i Gaza. Vi gir ikke opp, men holder fast i håpet, selv om det bare kommer i svake glimt.

Rives i fillebiter

Mens bombene falt i Gaza har Israel strammet grepet om de palestinske områdene på Vestbredden. Aggressive bosettere stjeler jord og hjem fra palestinske familier med våpen i hånd. – Situasjonen er verre enn noen gang, sier Raymond Johansen.

Tekst: Sissel Fantoft

Foto: Silje Hvilsom Kvanvik

Raymond Johansen har vært i Palestina en rekke ganger siden sin første tur til Gaza i 1988. I februar besøkte han på ny Vestbredden og kom hjem dypt preget.

– Jeg ble både nedbrutt og sterkt berørt. Endringene i landskapet er dramatiske sammenlignet med tidligere besøk. Den aggressive og voldelige bosetterbevegelsen spiser seg bit for bit inn på palestinske områder. Det bygges overalt, og forskjellene er tydelige: I palestinske landsbyer står vanntanker på takene, men ikke i områdene bosetterne har stjålet, fordi de stjeler grunnvannet. Dette er en usynlig del av okkupasjonen – den foregår ikke bare over, men også under bakken, forteller han.

Flotte, nye veier snor seg gjennom landskapet, flankert av høye murer.

– Veiene er forbeholdt israelerne, og bak murene bor tidligere naboer som nå er adskilt og aldri kan møtes. Dette er en målrettet og bevisst politikk. Den høyreekstreme, religiøse israelske regjeringen sier selv at de skal hindre enhver etablering av en palestinsk stat. De gjennomfører sine planer i praksis ved hjelp av den rasistiske og voldelige bosetterbevegelsen, som er tungt bevæpnet og får utdelt våpen fra israelske myndigheter. Utviklingen har gått i helt feil retning siden

↑ Raymond Johansen kom nylig tilbake fra et besøk på Vestbredden, og er dypt bekymret over den voksende aggresjonen israelske bosettere utsetter den palestinske befolkningen for.

7. oktober 2023, i enorm hastighet, påpeker han.

Rett til beskyttelse. Hverdagen for palestinske familier på Vestbredden er preget av massiv utrygghet.

– Våre egne ansatte har opplevd at bosettere kan dukke opp bevæpnet midt på natten for å presse folk til å flytte. Det finnes nå mer enn tusen kontrollposter overalt på Vestbredden, og palestinere kan kanskje komme seg

på jobb én gang i uka, fordi veier og områder blir stengt. Dette er den daglige trakasseringen de lever under, forteller Johansen.

Han mener at narrativet om at Israel har rett til å forsvare seg får stå uimotsagt i det internasjonale samfunnet.

– Helt siden 1948 er det argumentert for at Israel har et legitimt sikkerhetsbehov, og at murene fungerer som sikkerhetsbarrierer. Under den første intifadaen i 1989 hevdet Israel at murbyggingen var et nødvendig til-

tak for å beskytte seg mot steinkastende barn – som de svarte med militær makt. Da stiller jeg spørsmålet: Har ikke palestinerne også rett til å beskytte seg mot overgrep og vold? Ifølge folkeretten har en okkupant visse forpliktelser overfor de som okkuperes, understreker han.

Midt i den dystre virkeligheten for palestinere på Vestbredden gjorde det inntrykk på Johansen å være vitne til den motstandskraften som fremdeles finnes.

– Jeg møtte et folk som stoler på egne krefter og som ikke vil gi opp. De vet at de ikke kan regne med det internasjonale samfunnet og de er lei av sympati – de ber bare om å bli behandlet som mennesker, sier han.

Brudd på folkeretten. Norsk Folkehjelp har lange tradisjoner i Palestina, med egne ansatte og samarbeidspartnere både i Gaza og på Vestbredden.

– Organisasjonene vi støtter gjør en fantastisk jobb, både i Gaza og i Nablus, Tulkaram og Jenin nord på Vestbredden. De bistår med alt fra daglige behov til organisering og produksjon av mat, for eksempel olivenhøsting. Samtidig har det vært umulig å transportere mat fra Vestbredden til Gaza. Det er avgjørende at det internasjonale samfunnet ikke aksepterer en permanent fysisk og politisk splittelse av de palestinske områdene, sier Johansen.

I februar vedtok israelske myndigheter en rekke tiltak som gjør det lettere for israelske bosettere å kjøpe land og registrere landområder på Vestbredden som israelsk stats-eiendom. Johansen mener dette handler om posisjonering i forkant av det israelske parlamentsvalget i november.

– Flere medlemmer i Netanyahus regjering kommer selv fra bosetterbevegelsen. Du kan ikke bli nasjonalistisk nok eller hard nok mot palestinerne hvis du skal vinne valget, sier han.

Norge og 19 andre land fordømte nylig Israels politikk overfor bosettere.

– Disse landene må nå kjenne sin besøkelsestid. Jeg mener at et internasjonalt initiativ for å terrorliste hele bosetterbevegelsen er et sted å begynne, sier han.

Religiøs fanatisme. Rasismen og diskrimineringen palestinerne utsetter for av israelerne er foregår i stor skala, forteller Johansen.

– Det blir verre og verre. Israelerne har

rettigheter, men ikke palestinerne. Mange av bosetterne er født og oppvokst i steder som Brooklyn i New York, og kommer med våpen i hånd for å ta land fra folk som har bodd der i hundrevis av år. De bruker Bibelen og Talmud som sin rettesnor. Det er en ekstrem religiøs fanatisme med en kjerne av rasistiske holdninger. Mange av dem mener at «Eretz Israel», det store Israel, er å følge Guds ord, og vi ser hvor galt det bærer av sted, sier han.

Heller ikke kristne palestinere opplever støtte fra andre kristne.

– Kristne sionister gir i stor grad støtte til disse ekstreme bosetterne, påpeker han.

Det største sviket mot palestinerne er å påstå at dette er en konflikt som er komplisert og vanskelig å forstå.

– Konflikten er veldig enkel: Det er én okkupant, og det er noen som blir okkupert. Å våge å snakke om dette, både i familieselskaper og i offentligheten, er viktig, fastslår han.

Tviholder på håpet. Det er heller ikke riktig å kreve at journalister skal bidra til en balansert mediedekning fordi konflikten består av to parter.

– Det høres fint ut, men det er feil. Ingen konflikt har krevd flere journalistliv enn det som har skjedd i Gaza. Journalister nektes adgang, og konsekvensen er at man ikke får et reelt bilde. Jeg opplever også at det er lite solidaritet fra journalister internasjonalt overfor journalistene i Palestina. Vi ser ikke den samme standarden når det gjelder å støtte dekningen av overgrepene og grusomhetene i Gaza og på Vestbredden som andre steder, poengterer han.

I bunn og grunn handler konflikten mellom Israel og Palestina om én part som tar seg til rette mens den andre undertrykkes og fordrives.

– Det er én lov for kong Salomon og én for Jørgen Hattemaker. Hvis vi stilltiende aksepterer at det er slik det skal være, er det en utvikling som også vil slå tilbake på oss selv. Derfor fortsetter Norsk Folkehjelp å jobbe videre. Vi vet at det som i realiteten betyr noe for Israel, er hva USA gjør – uten USA i ryggen står Israel alene, og det er et lite land. Det finnes om lag 15 millioner jøder i verden og 1,2 milliarder muslimer. På lang sikt er vi derfor nødt til å finne gode løsninger, påpeker han.

– Til tross for alt står palestinerne på egne ben, bygger egne strukturer og holder håpet

Stopp bosettervolden

- Norsk Folkehjelp har tatt initiativ til en nasjonal underskriftskampanje for å samle støtte til konkrete politiske tiltak mot bosettervolden og den pågående annekteringen av okkupert palestinsk territorium.
- Den israelske bosetterbevegelsen er i sin helhet ulovlig etter internasjonal rett. Likevel har bosetterne blitt et sentralt politisk virkemiddel for å ta palestinsk land bit for bit.
- Med vold, trusler og systematisk press drives palestinske familier bort fra hjem og jord med støtte og væpnet beskyttelse fra israelske myndigheter.
- Situasjonen forverres stadig. Angrepene øker, lokalsamfunn fordrives, og nye israelske lover legger til rette for ytterligere annektering av Vestbredden.
- Underskriftene vil bli overlevert til utenriksminister Espen Barth Eide.

Norsk Folkehjelp krever:

- At alle voldelige bosetterorganisasjoner og bosettere terrorlistes.
- At hele bosetterbevegelsen sanksjoneres.
- At Israel holdes ansvarlig, presses til å tilbakeføre palestinsk land og betale erstatning for ødeleggelser.

Signer underskriftskampanjen på
[folkehjelp.no](https://www.folkehjelp.no)

oppe. De tar ansvar for samfunnet sitt, selv under en okkupasjon som fortsetter ufortrødent. Den daglige realiteten er undertrykkelse, rasisme og brudd på folkeretten, men palestinerne fortsetter å arbeide, overleve og søke langsiktige løsninger, sier han.

Meter for meter jobber Norsk Folkehjelp Ukraina med å frigjøre landet fra russiske miner. For kvalitetsansvarlig Viktoriia Vasyuta (35) handler arbeidet om å bidra til at folk kan få tilbake livsgrunnlaget sitt og bli i hjemlandet.

Tekst: Sissel Fantoft

Foto: Sissel Fantoft og Marijn Van Broekhoven

Morgenen 24. februar 2022 våknet Viktoriia Vasyuta til lyden av eksplosjoner. Hun bodde i Mykolaiv, en havneby med en halv million innbyggere sør i Ukraina, sammen med mannen sin og deres to sønner. Fram til den dagen hadde livet vært fredelig og forutsigbart.

– Vi jobbet, tok vare på barna og drømte om å eie vår egen leilighet og reise litt, forteller hun.

Etter den russiske invasjonen ble hverdagen over natta fylt med frykt og konstant beredskap. Mykolaiv lå nær frontlinjen og innenfor artillerirekkevidde, og Viktoriia og mannen forsøkte å beskytte familien så godt de kunne.

– Vi dekket vinduene med tepper og flyttet garderobeskap foran dem. Om kvelden ba jeg til Gud om at vi skulle våkne neste morgen, og hver morgen var jeg takknemlig for at vi gjorde det, sier hun.

Før krigen jobbet Viktoriia som engelsklærer og frilanstolk. Da situasjonen i Mykolaiv ble for farlig, flyttet familien til slektninger på landsbygda. I nesten et år pendlet Viktoriia til Mykolaiv for å sjekke leiligheten og følge med på situasjonen. I 2023 begynte hun å se etter jobb, og fikk tilbud om tolkeoppdrag i utlandet, blant annet i Polen.

– Det var helt uaktuelt for meg, jeg måtte være sammen med familien og kunne ikke forlate landet mitt, sier hun.

Ingen garantier. Norsk Folkehjelp etablerte seg i Ukraina i mai 2022 for å bistå med minerydding. I 2023 oppdaget Viktoriia Vasyuta tilfeldigvis en utlysning for en stilling som feltassistent.

– Jeg gjør bare det jeg kan

↑ Viktoriia Vasyuta jobbet som engelsklærer og tolk før Russland angrep Ukraina. Året etter skiftet hun

– Det var midt i blinken for meg – jeg ønsket å gjøre noe meningsfullt og bidra så godt jeg kunne for landet mitt i en forferdelig tid, sier hun.

Viktoriia tok etter hvert kurs i minerydding og jobbet selv i felten. I dag er hun kvalitetsansvarlig og kontrollerer at mineryddingen er utført korrekt.

– Når vi sier at et område er ryddet betyr det at det er trygt, og at det ikke finnes spor etter eksplosiver igjen. Samtidig vet vi at vi rydder land uten noen garanti for at det ikke

blir forurenset igjen neste dag, understreker hun.

Minerydderne i Norsk Folkehjelp kommer fra svært ulike bakgrunner.

– Dette er et arbeid som kan gjøres av hvem som helst, så lenge du er fokusert og har god fysisk helse. Det er lett å lære og krever ingen spesiell bakgrunn eller erfaring, opplyser hun.

Viktoriias kolleger er alt fra barnehagelærere og ingeniører til selgere og IT-folk.

– Å jobbe med noe så konkret som mine-

beite og ble minerydder for Norsk Folkehjelp.

rydding gir en pause fra bekymringer og tankekjør, fordi du er fullstendig til stede i øyeblikket. På slutten av dagen ser du tydelig hva du har fått til, og du kjenner på fremgang og mestring, fastslår hun.

Vil inspirere. Jobben i Norsk Folkehjelp har blitt et viktig holdepunkt i en ellers uforutsigbar hverdag for Viktoriia Vasyuta.

– Jeg er stolt av det jeg gjør. Hvis jeg ikke hadde begynt i Norsk Folkehjelp, ville jeg sannsynligvis blitt med i hæren. Nå er det

Fakta

- Siden 2023 har Norsk Folkehjelp frigitt mer enn 3,6 millioner m² gjennom rydding og grundige feltundersøkelser. I tillegg er 19,1 millioner m² blitt frigitt etter kartlegging og innhenting av informasjon fra lokalbefolkning og myndigheter.
- Norsk Folkehjelps mineryddingsprogram i Ukraina sysselsetter i dag 175 kvinner, som utgjør 41 % av de ansatte.
- Norsk Folkehjelp tilbyr gode velferdsordninger for kvinnelige ansatte og arbeider generelt for et kjønnsinkluderende arbeidsmiljø.

jobben og barna mine som holder meg flytende. Etter nesten tre år kan jeg fortsatt kjenne blaff av lykke når jeg kommer på jobb. Det betyr også mye at barna mine er stolte, forteller hun.

I Mykolaiv-regionen har Norsk Folkehjelp også åtte minehund-team.

– Hundene er helt fantastiske. En minehund kan på en god dag rydde opptil 800 kvadratmeter med land sammen med sin fører, sier hun.

Den vanligste minen som ryddes er PFM-1, ofte kalt «den grønne papegøyen» eller «sommerfuglminen» – en sovjetisk antipersonellmine som er konstruert for å lemleste.

– Den er liten, ligger ofte på overflaten og er ekstremt følsom, slik at du aldri vet når den kan gå av. En dag oppdaget en kollega og jeg en slik mine midt på en grusvei som ble brukt av sivile. Vi forsto raskt hva det var, sperret området og tilkalte assistanse, sier hun.

For to år siden mistet Viktoriia mannen sin i krigen. Hun blir ofte spurt om hvorfor hun ikke tar med barna og flytter vestover.

– Jeg er født og oppvokst i Mykolaiv, og her har jeg jobben min og livet mitt. Jeg vil at barna mine en dag skal kunne reise på ferie til Svartehavet, slik vi gjorde før, sier hun.

Under besøket i Norge deltok Viktoriia blant annet på Norads fredskonferanse og fortalte om hvordan det er å leve og arbeide i et krigsherjet land.

– Jeg er ikke her for å be om sympati. Jeg er her for å inspirere. Jeg vil at dere skal se i

meg et kollektivt bilde av alle ukrainere som jobber, kjemper og strever hver eneste dag, slik vi har gjort i 1434 dager, sa hun til forsamlingen.

I samme båt. Hverdagen i Ukraina er fortsatt preget av frykten for nye angrep.

– Vi mangler ofte både strøm og vann. Etter hvert massive angrep tenker jeg: «Kan det bli verre?» Vi lever med lyden av Shahed-droner som flyr lavt over huset vårt og luftvernet som prøver å treffe dem. Midt i alt dette forsøker vi likevel å ha en hverdag. Når angrepet stilner, handler det om å få barna på skolen og komme seg på jobb, sier hun.

I løpet av de siste fire årene har stemningen i Ukraina gått i bølger, fra sterk patriotisme til depresjon og motløshet.

– Du kjenner at du er i ferd med å gi opp, men så kommer det et punkt der du fortsetter likevel. Det føles som om jeg har blitt femti år eldre, sier hun.

Viktoriia har sluttet å håpe på en lykkelig slutt.

– Det er min måte å overleve på. Å få håpet knust er fryktelig smertefullt. Selv om jeg drømmer om en trygg og fredelig fremtid for barna mine, forventer jeg ikke noe mirakel. Jeg gjør bare det jeg kan. Jeg vil ikke gi opp territoriene våre, jeg vil i det minste få tilbake grensene fra 2022. Vi har mistet så mange mennesker i løpet av denne krigen, og hvis vi bare godtar noe som ikke er i vår favør, betyr det at vi mistet dem for ingenting. Vi kjemper mot en mektig fiende, og hvis vi gir etter viser vi at bøller kan gjøre som de vil, påpeker hun.

– Ukrainernes motstandskraft er utrolig, vi tar oss bare sammen og kjemper videre. For dette er ikke bare vår krig, vi er alle i samme båt, advarer Viktoriia Vasyuta.

↑ Viktoriia Vasyuta begynte i Norsk Folkehjelp som minerydder i 2023. Idag er hun kvalitetsansvarlig og kontrollerer at mineryddingen er utført korrekt.

På minefeltene i Mykolaiv, sør i Ukraina, er de kvinnelige minerydderne i flertall. En av grunnene til det er at mange av mennene er utkalt for å kjempe mot den russiske okkupasjonsmakta.

Tekst og foto: André Kjærnsli

Noen av minerydderne bruker metallsøkere for å lokalisere miner og eksplosiver; andre er hundeførere. En av dem er Maria, som har hunden Zmaj som partner. Maria er opprinnelig fra Kyiv, der hun jobbet med reklame og markedsføring. Nå står hun midt i et minefelt med en hund hun må stole hundre prosent på. Hvorfor gjør hun dette?

– Jeg reiste til denne regionen som frivillig da krigen for alvor brøt ut. Det var helt naturlig for meg, sier Maria, mens Zmaj tar seg en velfortjent pause.

Marias bror og mange av hennes venner kjemper ved fronten, og hun bestemte seg for å bidra på sin måte. I begynnelsen av mai 2023 begynte hun på opplæringen i Norsk Folkehjelp for å bli hundefører, og i april 2024 ble hun sertifisert. Derfra bar det rett ut i minefeltet. Var hun redd?

– Selvfølgelig! Det er helt normalt å reagere på den måten, men jeg stoler på opplæringen og vet hva jeg skal gjøre. Men jeg husker godt at det var en rar følelse å ta de første skrittene ut på jorden, smiler 33-åringen.

Trives som hundefører. Området Maria jobber i er tungt minelagt, og som hundefører har hun sett mange ulike eksplosiver. Tenker hun noen gang på at hun antakelig har reddet liv?

– Ja, absolutt. I forrige uke kjørte vi fordi et jorde vi mineklarerte i fjor. Nå var bonden ute med traktoren sin. Det var godt for sjelen å se det, sier hun.

Maria forteller at en av de andre bøndene i samme område ble skadet av klaseammisjon før Norsk Folkehjelp kom i gang med mineryddingen.

– Han mistet en hånd, og lå lenge i koma. Men nå er også han tilbake i jobb, sier hun.

Maria trives med å jobbe som hundefører

På jobb for å redde ukrainske liv

↑ Maria er en av Norsk Folkehjelps mineryddere i Ukraina med minehunden Zmaj.

i Norsk Folkehjelp, og har ikke angret ett sekund. På spørsmål om hva hun skal gjøre etter at krigen er over, tar det litt tid før hun svarer:

– Jeg klarer ikke å tenke på det, jeg tar én dag av gangen. Kanskje reise litt; det hadde vært fint, sier hun med et smil.

Mistet broren. Ikke langt unna er 23-årige Alina og hunden Amund i sving. Hun er oppvokst Sumy-regionen, som er det andre området i Ukraina der Norsk Folkehjelp driver minerydding.

Dette er Alinas andre dag som hundefører, og hun skryter uhemmet av sin firbente partner. At hun havnet her, er ikke helt tilfeldig. Hun har en juridisk utdannelse, med militær fordypning.

– Jeg følte en tilknytning til denne jobben, sier hun, og forklarer at det ikke minst skyldes av flere av hennes mannlige familiemedlem-

↑ Pasha Iryna bruker metallsøker for å finne miner og eksplosiver

mer til daglig kjemper mot den russiske okkupasjonsmakta.

– Broren min ble drept mens hans forsvarte landet vårt. Så livet mitt har endret seg mye, sier hun stille.

– Er det ikke et litt skremmende yrke du nå har valgt?

de

– I går var jeg litt redd, men nå går det fint, sier hun og smiler. – Egentlig kjenner jeg mest på en indre ro og en glede over å være her og gjøre denne viktige jobben som redder liv.

Vokste opp med hunder. Alina vokste opp med hunder i familien, ofte ganske store hunder. Erfaring med hund er imidlertid ikke noe krav i denne jobben.

Den ferske hundeføreren ser fram til den dagen det blir fred, men hun ser ikke for seg at arbeidshverdagen hennes vil endre seg mye.

– Det vil være behov for mineryddere her i mange år. Og jeg er motivert til å fortsette.

Så unnskylder hun seg og fortsetter letingen etter miner sammen med Amund. De har ukrainske liv de skal redde.

Pasha Iryna – advokat med metallsøker. I tillegg til hunder bruker Norsk Folkehjelp også

metallsøkere for å finne miner og andre eksplosiver. Å jobbe med metallsøker kan være utfordrende, spesielt i områder der det har vært kraftige kamphandlinger – slik som her i Mykolaiv Oblast.

– Rester etter granater og annen ammunisjon gjør det vanskelig å skille mellom det som fortsatt kan eksplodere og det vi kaller skrapmetall, forteller Pasha Iryna.

Hun signerte kontrakten med Norsk Folkehjelp i april 2024, og har siden jobbet som minerydder med metallsøker. Det er ingen overdrivelse å si at 37-åringen har gjennomført et stort skifte i sin yrkeskarriere. Hun er utdannet jurist, og jobbet tidligere som advokat i offentlig forvaltning med hovedvekt på sosiale tjenester.

– *Hvorfor tok du dette valget?*

Pasha Iryna ser litt ut over jordene rundt seg før hun svarer: – Jeg kan ikke plukke opp et våpen for å frigjøre Ukraina, men her kan jeg bidra. Senere i livet kan jeg se meg i speilet og si at jeg gjorde en innsats for å redde menneskeliv.

Brødrene er ved fronten. Heller ikke Pasha Irynas familie er skånet for krigens brutalitet. En av hennes brødre er tatt til fange av russerne, og en annen kjemper ved fronten. Hun synes fortsatt det er litt skummelt å lete etter miner.

– Det er bare folk som er dumme eller litt sprø i hodet som ikke er redd for dette, sier hun, og trekker på smilebåndet.

Det er en spesiell grunn til at Pasha Iryna bestemte seg for å bli minerydder i Norsk Folkehjelp. To venner av gudsønnen hennes var ute og lette etter skrapmetall da noe eksploderte. En av guttene døde, den andre ble skadd.

– Siden den gangen har han som overlevde hatt mareritt om det som skjedde, forklarer småbarnsmoren som er født og oppvokst i Mykolaiv.

Rydder miner der hun vokste opp. 34 år gamle Leyla er bosatt i Mykolaiv by, men vokste opp i landsbyen i området der mineryddingen foregår. Landsby er egentlig å ta i. Husene langs den hullede grusveien er stort sett fraflyttet og ubeboelige etter kamphandlingene i området.

Før den russiske invasjonen jobbet Leyla som fengselsbetjent like i nærheten.

– Ser du tårnet der borte, sier hun og peker

på en liten bygning. – Det var arbeidsplassen min i åtte år.

Et enkelt valg. Etter å ha opplevd okkupasjonen på nært hold ville 34-åringen gjerne gjøre noe som kunne bidra til å gjenoppbygge Ukraina. Da hun hørte om muligheten til å utdanne seg til minerydder, var valget enkelt.

– Jeg begynte opplæringen i juni 2024, forteller Leyla.

Da hun tok sine første steg ut på jordene som minerydder var hun naturlig nok engstelig, men det gikk fort over. Leyla stoler på opplæringen og utstyret de bruker, og sier at hun lærer noe nytt hele tiden.

– Det er en spesiell følelse når du finner en mine i bakken, men vi mineryddere er trygge på hva vi skal gjøre, understreker hun.

Leyla er, i likhet med sine kolleger i Norsk Folkehjelp, veldig opptatt av at ukrainere ikke blir drept eller skadet av de russiske minene. Muligheten til å redde liv gir henne motivasjon til å gå ut i minefeltet seks dager i uka. Hun ser også for seg at hun kommer til å drive med dette arbeidet en god stund framover, også etter at krigen en gang tar slutt.

– Det er dessverre nok å gjøre her for oss som har valgt dette yrket, sier hun, og begynner å ta på deg beskyttelsesutstyret.

↑ Alina med minehunden Amund. Hun er vant med hunder fordi hun vokste opp med dem i familien.

Opp fra sofaen!

Når høyreekstreme og antidemokratiske bevegelser får økende fotfeste, er det avgjørende at de møter motstand. I prosjektet Motstandskraft samarbeider LO og Norsk Folkehjelp om å mobilisere til kamp mot fascismen.

↑ Jonas Bals har skrevet flere bøker om antifascismens historie. I sin nyeste bok *Sammen bekjemper vi fascismen – strategier for antifascister i dag*, beskriver Bals det han kaller «fascisme i sanntid» i USA. – For å bekjempe fascisme må vi vite hva det er, sier han.

Tekst: Sissel Fantoft

Foto: Ellen Jarli

Jonas Bals er historiker og fagleder i LO, og har skrevet flere bøker om antifascismens historie.

– La oss begynne med å snakke om håp, for det er det som driver oss framover. Noe av det jeg finner håp i nå er at så mange amerikanere ikke bare protesterer, men gjør motstand. Mange helt vanlige republikanere deltar også i blokader og nabolagskomiteer, sier han.

I sin nyeste bok *Sammen bekjemper vi fascismen – strategier for antifascister i dag*, beskriver Bals det han kaller «fascisme i sanntid» i USA, hvor Donald Trump systematisk bygger ned institusjoner innenfra, angriper dem som er uenig med ham og jakter på migranter som deporteres.

– Vi er vitne til framveksten av en fascistisk stat i USA. Men fascismen er ikke en bryter du skrur av og på – det er en prosess. Det

som kommer til å avgjøre hvordan dette ender er om folk i et tilstrekkelig antall går ut i gatene, samtidig som det gjøres motstand i institusjonene. Kampen er ikke over, den har bare så vidt begynt, sier han.

For å bekjempe fascisme må vi vite hva det er, understreker Bals.

– Det er ikke lenger lærestøvler i taktfast marsj vi må være på vakt mot, men tanke-mønstre, språkbruk og politiske strategier som gradvis normaliserer forestillinger om at noen mennesker er mindre verdt enn andre, og at demokratiske rettigheter kan settes til side. Å splitte folk i oss og dem er noe historien gang på gang har vist er dypt destruktivt. Når vi først begynner å tenke i slike kategorier, med syndebukker og fiendebilder, er neste skritt dehumanisering, påpeker han.

Lures trill rundt. Også Norge står i en ekstremt krevende sikkerhetssituasjon, med press fra både Russland og USA.

– Målet til den amerikanske regjeringen

er et regimeskifte i Europa. Derfor må vi, også i Norge, formulere et fellesskap som alle er en del av, et tydelig vi. Majoritetsbefolkningen må bidra til å gjenreise trygghet gjennom måten vi snakker med og om hverandre på, samtidig som det også er et ansvar i minoritetsmiljøene å ta samtaler om demokrati og menneskerettigheter, slik at vi kan trekke i samme retning, sier Bals.

Da må vi også tørre å kommunisere med dem som lar seg forføre av fascistisk tanke-gods, konspirasjonsteorier, gruppetenkning, frykt og hat.

– Ytre høyre har fått en veldig sterk tilstedeværelse på nettet. De opptre ofte bak helt upolitiske fasader. For mange unge, særlig gutter, kan inngangsbilletten til dette universet være uskyldig – et ønske om å få seg kjæreste, tjene penger eller få treningstips. Vi må hjelpe folk ut av kaninhullene en del ramler ned i gjennom samtaler og dialog, og ved å være tydelig på hva vi selv mener og står for.

– Og vi må hjelpe folk til å forstå at de ikke

tenker kritisk når de omfavner konspirasjons-tenkning og enkle fiendebilder. De blir lurt trill rundt, og de som lurer dem ler av dem bak ryggen deres, hele veien til banken, legger Bals til.

Demokratiske skanser. Mange mikropartier, nettforum og løst organiserte miljøer befinner seg i «misfornøylesfelleskap» som bidrar til spredning av desinformasjon og dehumaniserende språkbruk om innvandrere, skeive, kvinner og ulike minoriteter.

– Vi ser en knoppskyting i det politiske ytre høyre som totalt sett omfatter titusener av nordmenn, så vi har en stor jobb å gjøre med å etablere demokratiske skanser. Vi er nødt til å bruke politisk kreativitet for å skape en samtale om hva vi vil med samfunnet vårt. Hvordan kan vi gjøre det bedre, og ikke bare forhindre at det blir verre? Å være antifascist er å ta aktiv stilling, å gjøre noe, sier Jonas Bals.

Det er viktig å være bevisst på hvilke begrep man bruker, ikke minst for å gjenkjenne faremomenter før det er for sent, mener han.

– Vi har sett mange eksempler opp gjennom historien på at nazister og fascister har fått slippe unna med å bli kalt nasjonalister eller nasjonalkonservative. Jeg mener ikke at vi skal gå rundt og kalle alle mulige folk for fascister, tvert imot. Men enda farligere enn å bruke f-ordet for mye, er det å ikke bruke det når vi trenger det, presiserer han. – Dette forsøkte besteforeldrene våre å innpode i oss: Disse folkene må ikke få vinne fram igjen, og de må møte motstand!

Forene krefter. Norsk Folkehjelp ble grunnlagt i 1939 som en reaksjon på det fascist-

Jonas Bals' råd om hvordan fascisme kan bekjempes:

1. Lær deg hva fascisme var og er. Men husk også historien til alle dem som kjempet imot den!
2. Engasjerer deg og bygg allianser. Organiserer deg i det små, men også i det store.
3. Kjemp mot normaliseringen, og for språket og sannheten.
4. Ikke vær redd, vær forberedt.
5. Vær sint – og ha det gøy!

FRA BOKA «SAMMEN BEKJEMPER VI FASCISMEN – STRATEGIER FOR ANTIFASCISTER I DAG», RES PUBLICA 2025.

↑ Jonas Bals sitter i arbeidsgruppa til Motstandskraft-prosjektet, et samarbeid mellom Norsk Folkehjelp og LO.

tiske kuppet i Spania og lidelsene det medførte for det spanske folket, og Sovjetunionens overfall på Finland kort tid etterpå.

– Den demokratiske arbeiderbevegelsen har alltid stått opp mot diktatoriske og totalitære krefter, enten de har vært stalinistiske eller fascistiske. Antifascisme handler om å stå opp for demokrati, menneskerettigheter og troen på at alle mennesker er like mye verdt. Vi må lene oss på antifascismens historiske arv – dette er ikke et hjul vi trenger å finne opp på nytt, sier Bals.

Historien viser at det går an å knuse fascismen.

– Selv om det føles litt håpløst akkurat nå, må vi bare fortsette å kjempe og forene krefter i enda større grad. Se på kurderne, iranerne, serberne, georgierne, ukrainerne – kampen foregår på mange fronter. Solidaritetsbevegelsen med palestinerne har blitt en av verdens største gjennom historien, påpeker han.

Bals nøler ikke med å kalle Israel en fasciststat.

– De som nå sitter med regjeringsmakten i Israel har dehumanisert palestinerne til et punkt der de rettferdiggjør massedrap på barn. Samtidig har de angrepet det som finnes av rettsstatlige institusjoner og normer i Israel. De er også villige til å samarbeide med fascistiske og antisemittiske aktører i Vesten, fordi de ser at det finnes et interesse-sammenfall, sier han.

Motstand nedenfra. Jonas Bals sitter i arbeidsgruppa til Motstandskraft-prosjektet.

– Målet er å sette flere i stand til å ta kampen mot fascisme ved å bygge ressurser nedenfra. Det handler ikke om sentral styring, men om å samle erfaringer og gjøre folk tryggere på hva de faktisk kan gjøre i hverdagen. Det kan være å ta den vanskelige samtalen på arbeidsplassen, stå opp for en kollega eller organisere en markering når noen kommer for å spre hat, for eksempel ved å brenne koraner. Det finnes mange måter å ta aktivt ansvar på, sier han.

Bals minner om at det på 1930-tallet var mange som støttet Hitler og Mussolini, også i Norge.

– Arbeiderbevegelsen fikk beskjed om å slutte å overdrive da de advarte mot Hitler, og arbeiderungdommen ble sendt i fengsel for å rive ned hakekorsflagg fra tyske konsullater 1. mai, forteller han.

Han mener at den største utfordringen i dag er passivitet.

– Mange nordmenn er allerede i ferd med å engasjere seg eller har vært aktive i flere år, men veldig mange sover fortsatt. Det skremmer meg mer enn den aktive ondskapen. I tider der farlige mennesker sitter ved makta, blir nøytralitet og passivitet en håndsrækning til dem. Det har historien lært oss!

En nordmann så god som noen

Syrisk-norske Diab Allahlah (37) er fornøyd med tilværelsen. Siden han kom til Norge som asylsøker i 2015, har han fullført en bachelorgrad og avansert til daglig leder på restauranten Los Tacos i sentrum av Fredrikstad. Han understreker at selv om egeninnsatsen er hovedgrunnen til at han har klart seg så godt, har han også mye å takke Norsk Folkehjelp for.

Tekst: Kirsti Knudsen

Foto: Werner Juvik

– Da jeg kom til Fredrikstad i oktober 2015, ble jeg innkvartert på Victoria Hotell som var gjort om til akuttmottak, forteller han. – Blant de over hundre beboerne var det bare jeg og to til som kunne snakke engelsk, og det førte til at vi ble bindeledd mellom beboerne og samfunnet rundt, for eksempel når de skulle til legen.

– *Hvordan kom du i kontakt med Norsk Folkehjelp?*

– De var en av flere organisasjoner som kom til hotellet for å spørre om det var noe de kunne bidra med. Norsk Folkehjelp Fredrikstad og leder Eva-Lotta Sandberg ble mine beste støttespillere. Jeg ble invitert hjem til hennes familie fra dag 1. Jeg deltok i organisasjonens aktiviteter, med tolking, utdeling av klær til nyankomne asylsøkere, og matlaging på den månedlige internasjonale kafeen. Medlemskapet mitt har jeg fremdeles i god behold, smiler Diab.

Fengsel og flukt. Diab Allahlah vokste opp i byen Hama, nord for hovedstaden Damaskus. Fra 2010, etter videregående, ble det tre år i militæret.

– Etter at borgerkrigen i Syria brøt ut i 2011, fikk ingen lov til å avslutte militærtjenesten. Da jeg ikke ville finne meg i dette, ble jeg sendt i fengsel, sier han.

Etter noen måneder i det beryktede Sednaya-fengselet, var han blant dem som ble løslatt i forbindelse med president Bashar al-Assads dekret om amnesti.

– Da jeg slapp ut, flyktet jeg til Jordan og ble der i nesten tre år. Jeg fikk jobb på en healthy food-restaurant, og hadde det fint, men det var ikke lett å bygge opp et liv der. Det aller viktigste utbyttet jeg fikk av det oppholdet var at jeg lærte engelsk!

Den lange veien til Fredrikstad. Fra Jordan gikk flukten videre – først gjennom Tyrkia og så med båt over til Hellas.

– Turen til Norge gikk gjennom elleve land, via taxi, tog og til fots, forteller Diab.

– *Hvorfor valgte du Norge?*

– Da jeg var 14–15 år så jeg på tv at i Norge gikk helt vanlige folk i gatene og delte ut blomster til politiet. Det glemte jeg aldri, og det var nok en stor del av grunnen til at jeg fikk et så godt inntrykk av landet.

Fredrikstad ble i første omgang ikke fast tilholdssted. Etter et snaut halvår ble Diab sendt videre til Elverum, deretter Koppang,

og så til Trondheim.

– På den tida ble mange mottak lagt ned fordi det ble færre ankomster, så det skjedde mange forflyttinger. Jeg trivdes godt i Trondheim, men da jeg skulle bosettes i en kommune, ville jeg tilbake til Fredrikstad, til Norsk Folkehjelp og Eva-Lotta som fremdeles er min beste venn. Jeg ville ikke begynne på nytt med å bli kjent og skaffe meg venner, sier han.

Etter stor innsats og mange brev til myndighetene fra støttespillerne i Fredrikstad, som så gjerne ville ha ham tilbake, ble Diab bosatt i Fredrikstad i februar 2017.

Språket som døråpner. Selv om Diab kom tilbake til kjente omgivelser, var det ikke helt uproblematisk å starte et nytt liv i et land med en annen kultur og et fremmed språk.

– Jeg skjønte raskt at jeg måtte lære meg norsk. Og få meg en utdanning. Mange av mine venner i Syria gikk på universitetet, noe jeg aldri fikk anledning til. Det ble først ett år på videregående for å få studiekompetanse. Jeg fullførte i 2019 med gode karakterer, sier han med litt dårlig skjult stolthet.

Parallelt med skolegangen jobbet Diab 30 timer i uka på den nystartede restauranten Los Tacos i sentrum av Fredrikstad. Det ble en travel hverdag, ikke minst da han i august 2019 kom inn på Høgskolen i Østfold. Målet var å bli sosionom. I 2020 kom koronapandemien, og alt stengte ned.

– Det var selvfølgelig forferdelig, men for meg ble det også en fordel, sier han litt beskjemet. – Jeg kunne følge studiene på nett og samtidig levere ut take away til kun-

Diab Allahlahs råd til nyankomne:

1. Ikke være sjenert, vær aktiv og sosial, bli kjent med folk.
2. Lær deg norsk og søk utdanning hvis det er mulig.
3. Sett deg mål og jobb systematisk mot dem; hold på motivasjonen selv om det butter.
4. Sist men ikke minst: Lær deg reglene i det norske samfunnet og følg dem.

↑ Diab Allahlah trives godt i Fredrikstad, og forteller at Norsk Folkehjelp har vært en god støtte-spiller på veien inn i det norske samfunnet.

dene på restauranten. Det ble litt lettere å få dagene til å gå opp. Samtidig var det jo trist at jeg bare traff medstudentene mine digitalt.

Om å lykkes i et nytt land. Diab Allahlah ble ferdig med sin bachelor i sosialt arbeid i 2023. Samtidig fikk han tilbud om å bli daglig leder på Los Tacos, der han hadde vært med fra åpningen. Han beskriver seg selv som en person som setter seg mål og er god på å gjennomføre dem. Men han er veldig klar på at livet kunne ha sett helt annerledes ut uten støtten fra både venner og kommunen.

– Når du er fremmed i et nytt land uten familie, har du ingen til å hjelpe deg opp igjen hvis du faller. Jeg fikk for eksempel hjelp til å klage på avslaget fra høyskolen fordi jeg hadde misforstått hvordan jeg skulle gå fram

for å søke, og god støtte gjennom studiet.

– Hva mener du om regjeringens forslag om å kutte i støtten til flyktninger?

– Det er viktig at folk får støtte i starten, ikke minst for å hindre at de må ty til mer utradisjonelle og ulovlige måter å overleve på, for å si det på den måten. Samtidig er det ikke bra for noen å være avhengig av økonomisk støtte fra Nav i lengre tid. Da burde samfunnet heller bruke krefter på å hjelpe folk til å få seg arbeid. Men det jo selvfølgelig forskjellig på folk. Ikke alle er i stand til å jobbe, og da må de selvfølgelig få støtte til å klare seg.

De siste årene har flere av Diabs drømmer blitt til virkelighet. Han giftet seg med sin Sundus i 2021. Hun er også syrisk, men siden det ikke var mulig å bli viet i Syria, måtte det

skje i Sudan. Året etter kom hun til Norge på gjenforening, og nå har de blitt huseiere, har sønnen Rayan på to år og åtte måneder, og ei lita jente er underveis.

En ekte nordmann? Diab Allahlah ble norsk statsborger i februar 2025. Han ler litt av spørsmålet om han nå føler seg som en ekte nordmann.

– Hva er det å være norsk? Jeg er norsk nå, selv om jeg ikke har fire besteforeldre som er født i Norge. Jeg følger spillereglene i det norske samfunnet. Jeg har vært heldig også; det er ikke så vanskelig å være meg. Jeg har ikke opplevd rasisme. Og selv om jeg egentlig er litt sjenert, har jeg lett for å bli venn med dem jeg møter. Jeg er muslim, men jeg har et åpent sinn, og har ikke problemer med å snakke og diskutere med alle slags mennesker, sier han.

– Men lengter du ikke det aller minste tilbake til Syria?

– Syria vil alltid være hjemlandet mitt, og det er mye som er bra der. Men strukturer og systemer er bedre her i Norge. Jeg har lært at det er viktig å gjøre tingene på riktig måte, å følge reglene, ikke jukse. Så Norge er det landet som har formet meg mest, gjort meg til den personen jeg er i dag. Når det er sagt, er det klart at det er mye ved Syria som jeg savner. Samholdet i familien – i storfamilien. Jeg opplever ikke at så mange har like sterke bånd her.

Etter at regimet til president Bashar al-Assad falt i desember 2024, kunne Diab og familien endelig besøke slektninger og venner.

– Vi dro ned i desember i fjor, og det var veldig fint. I løpet av to uker møtte vi bortimot 60 mennesker, selv om jeg hadde vært borte i 15 år, forteller han.

Hvis forholdene fortsetter å være stabile, er Diab og Sundus ikke fremmed for tanken om å bo i Syria for en periode, kanskje for å bidra til å gjøre samfunnet bedre, men det blir ikke aktuelt å flytte tilbake for godt.

– Jeg trives veldig godt i jobben som daglig leder her på restauranten. Og etter hvert ønsker jeg jo å ta i bruk utdannelsen min, sier han. – Og så vil jeg at barna mine skal vokse opp her. Få en utdanning og bli selvstendige mennesker. Jeg prøver å være et godt forbilde, og Rayan er allerede veldig aktiv og sosial. Det har han nok arvet fra meg, avslutter Diab Allahlah med glimt i øyet.

Typisk norsk å være seg selv nok?

– Jeg er så lei av å høre at det er flyktninger og bistand som drenerer den norske økonomien. Istedenfor å se på hvem som virkelig suger ut penger fra samfunnet i den tida vi lever i nå. Det er lettere å skylde på en flyktning som får sosialhjelp enn på den økonomiske eliten som tar ut enorm profitt.

Tekst: Kirsti Knudsen

Foto: Norsk Folkehjelp Fredrikstad

Lederen i Norsk Folkehjelp Fredrikstad, Eva-Lotta Sandberg, freser nesten når hun snakker om den norske asyldebatten. Bakgrunnen er regjeringens forslag om å fjerne retten til sosialhjelp og innføre strengere aktivitetsplikt for flyktninger.

– Det virker som om ideen som ligger til grunn er at folk som kommer hit ikke vil bidra, og at de foretrekker å bare få og få. Det er ikke min erfaring, sier hun.

Sandberg er primus motor på Frivillighuset som Norsk Folkehjelp driver i Gamlebyen i Fredrikstad.

– For tida har vi et jobbsøkerkurs på russisk for ukrainere, der de lærer litt om det norske arbeidsmarkedet og for eksempel å skrive cv og søknader. Det har vært stor interesse for det. Folk sitter som tente lys og er så opptatt av å få seg jobb. For de får jo ikke det! Derfor lurar jeg litt på hva politikerne mener når de snakker om aktivitetsplikt. Jobbene finnes jo ikke, og heller ikke praksisplasser.

↑ På Frivillighuset møtes folk for å sy, male, støpe lys og lage smykker og keramikk, for å nevne noe. Her lar Eva-Lotta Sandberg seg imponere av arbeidet til ukrainske Lora, som syr underbukser til ukrainske soldater på sykehus i hjemlandet.

Et hus full av liv. Eva-Lotta Sandberg har nok å henge fingrene i. Hun er også med i Sentralt samfunnspolitisk utvalg i Folkehjelpa og styremedlem i den lokale avdelingen av Inner Development Guide (IDP), en verdensomspennende organisasjon som jobber med bærekraft.

På Frivillighuset møtes mennesker fra mange nasjoner, til en rekke varierte aktiviteter.

– Hit kommer det folk fra Brasil, Frankrike, Somalia, Syria, Kenya og ikke minst Ukraina, for å nevne noen. Vi har liksom hele verden i den lille gruppa. De deltar på kurs og i verksteder der vi trykker t-skjorter, lager smykker og utfolder oss med leire og maling.

Av og til kommer folk bare for å være sammen, kan hun fortelle. På Frivillighuset er det mange aktivitetsmuligheter, for eksempel brettspill, piano og biljard.

– Sykelopplæring er et viktig tilbud. Det er særlig mange jenter fra som kommer fra

kulturer der de aldri har lært å sykle. Internasjonal kafé, som vi drev før, skal vi starte opp med igjen så fort kjøkkenet er ferdig, sier Sandberg.

Norsk Folkehjelp har også et samarbeid med Ørmen transittmottak utenfor Fredrikstad, og er prosjektleder for Inkluderingsdagene, der representanter for kommunen, politikere og frivillige organisasjoner møtes tre til fire ganger i året.

– Hensikten er å få en oversikt over alle inkluderingsaktivitetene som finnes, og se hvordan vi kan utfordre hverandre og jobbe sammen. Skape nettverk mellom ulike aktører. Og ikke minst se hva som mangler i inkluderingsarbeidet. Og da snakker vi om inkludering i vid forstand – uføre, eldre, ungdom kan også føle på utenforskap, understreker lokallagslederen.

Sjonglering med tall. Det er ikke bare aktivitetsplikten som får lokallagslederen til å

↑ Frivillighuset samler deltakere fra mange land og kulturer. I tillegg til de mange aktivitetene som foregår der, hender det ofte at folk rett og slett kommer for å være sammen. Frivillighuset samler deltakere fra mange land og kulturer. Aktivitetene spenner fra håndverk til yoga og møter om beredskap. Workshop-leder Catherine Small er her i full sving sammen med Sigurd og Tercio.

tenne på alle pluggene. Det er bare å nevne diskusjonen om familiegjenforening og innstramming som har pågått i det siste.

– Det er dessverre flere enn Frp som opererer med et altfor høyt tall når det gjelder flyktninger som kom til Norge via familiegjenforening i 2025. Vi får inntrykk av at det strømmer inn familier med ti barn uten forsørgerevne, sier hun opprørt.

– Er det for å skape et skremmebilde?

– Jeg tenker at det kan være to grunner til dette. Den ene er at de faktisk ikke har kunnskap nok, at de ikke har analysert hva som gjemmer seg bak tallet. Den andre er at de bruker det for å oppnå det de ønsker politisk. Og da er det jo interessant at når det oppgis at nesten 11 700 kom hit gjennom familiegjenforening, omfatter det nordmenn

som gifter seg med utlendinger. Det handler også om arbeidsinnvandring – høyt kvalifisert arbeidskraft som vi trenger, og som ønsker å familien sin med seg. Hvilket jeg synes at de selvfølgelig skal kunne ha. Alt dette sauses sammen med sårbare mennesker på flukt, som utgjør under 2500 på ett år. Det er jo ingenting.

Og vi må ikke tro at familiegjenforening er en enkel sak, understreker hun. En av praksiselevne på Frivillighuset fra den internasjonale skolen i Fredrikstad ventet i halvannet år før han fikk sin kone og datter til Norge.

– Du skulle ha sett hvilken lykke det ble da de kom. Hans høyeste ønske er å jobbe og forsørge familien sin og jobbe. Han er utdannet flymekaniker, men har likevel ikke klart å få seg jobb her, han er jo ikke norsk!

Utviklingen av fiendebilder. Selv om Eva-Lotta Sandberg er en sterk motstander av den innstramningen i asylpolitikken som er signalisert fra flere politiske hold, ser hun også at det kan bli problemer hvis det for eksempel kommer så mange sekundærflyktninger til en kommune at kommuneøkonomien blir truet, slik som det nå er varslet i Fredrikstad og Sarpsborg.

– Her er det jo snakk om to kommuner som sliter, og det er klart at hvis det kommer en familie med åtte barn som er helt avhengig av sosialhjelp og ikke har noe sted å bo, blir det problematisk, jeg ser jo det. Det kuttes allerede over en lav sko her nede, særlig i det forebyggende arbeidet.

Kommunene må få større overføringer fra staten skal de klare stadig flere oppgaver som pålegges dem, er hennes bestemte mening.

– Vi kan ikke ha et land med minstepensjonister og uføre som faller utenfor fordi matposene koster mer og mer, og de ikke har råd til å gå på kino engang. Hvorfor er Norge så rikt, og Kommune-Norge så fattig? Jeg skjønner det ikke.

Hun er også opptatt av hva som skjer med menneskene som kom til Norge som flyktninger for fem, ti, femten, tjue år siden når det utvikler seg et klima der flyktninger blir betraktet som våre fiender.

– Hvordan er det å være norsk statsborger med flyktningbakgrunn? Hva skjer med dem når vi snakker om dem – familie og folkeslag – på denne måten? Det har blitt lov å mene og si ting som var utelukket for bare ti år siden.

Å møte alle mennesker med respekt. Vi må ikke bli så selvtilfredse her i landet at vi glemmer alt som heter solidaritet og slutter å ha empati med og ta imot mennesker som av ulike årsaker trenger det, mener Eva-Lotta Sandberg, som kan fortelle om deltakere på Frivillighuset som har vært psykotiske, og leteaksjoner etter suicidale personer.

– De som kommer til Norge som flyktninger og asylsøkere, er ikke en ensartet gruppe. Noen er politisk forfulgt, andre har traumer i bagasjen. En professor og en som er analfabet har ulike forutsetninger for å skape seg et produktivt godt liv i Norge. Men uansett tar det tid, og vi må ha løyper og ordninger hvor vi tar høyde for forskjellene. Og møte alle med respekt og behandle dem som individer, sier hun alvorlig.

Et forskerblikk på den no

Heidi Mogstad er seniorforsker ved Chr. Michelsens Institutt (CMI). Hun har en doktorgrad i sosialantropologi, og har blant annet forsket på asylpolitikk, humanitært arbeid, vold mot kvinner, strukturell fattigdom og ulikhet. Appell har bedt henne kommentere aktuelle aspekter ved den norske asylpolitikken.

Tekst: Kirsti Knudsen

Hvorfor framstiller vi ofte asyl som en gave til trengende mennesker og ikke en rettighet?

Særlig etter den såkalte flyktningkrisen i 2015 har det rettighetsbaserte rammeverket for internasjonal beskyttelse gradvis blitt svekket, både gjennom politiske vedtak og gjennom retorikken som brukes i offentligheten. Perioden 2015–2016 utløste det mange har beskrevet som et kappløp til bunnen i europeisk asylpolitikk, der flere land konkurrerte om å stramme mest mulig inn. Parallelt skjedde det en språklig forskyvning: Asyl ble i økende grad omtalt som en frivillig gest – et uttrykk for nasjonal sjenerøsitet – snarere enn en bindende juridisk forpliktelse forankret i internasjonale konvensjoner.

Denne måten å snakke om asyl på har gjort det lettere for europeiske stater å begrense eller trekke tilbake beskyttelse i møte med innenrikspolitisk press eller geopolitiske endringer. Når asyl framstilles som en gave, blir flyktninger ikke primært forstått som rettighetshavere, men som mottakere av noe de bør være takknemlige for. I et antropologisk perspektiv er gaver sjelden helt gratis; de skaper forventninger om gjengjeldelse.

Dermed følger det ofte krav om takknemlighet, lojalitet og rask økonomisk deltakelse. Det innebærer en tydelig forskyvning fra et rettighetsbasert til et mer betinget og nytteorientert syn på beskyttelse

Hvor mye er det rimelig å forvente at nyankomne flyktninger skal bidra med i samfunnet?

Dette er komplekse moralske og politiske spørsmål som jeg mente det var viktig å løfte fram i den politiske debatten. Personlig lander jeg nok på at det er urimelig å forvente at mennesker som har flyktet fra krig og nød, og som gjerne har opplevd store tap og traumer, i løpet av få år skal kunne delta fullt i arbeidslivet og være «ressurser» for velferdsstaten. Når det er sagt, er svært mange av flyktningene jeg har blitt kjent med i Hellas og Norge gjennom humanitært arbeid og forskningsprosjekter imponerende ressurssterke, og mange viser stor vilje og evne til å lære språk og komme i arbeid.

Men poenget mitt er at det er ikke rimelig å forvente at alle skal klare dette raskt, særlig dersom de er godt voksne eller har store fysiske eller psykiske traumer. Fra et prinsipielt ståsted mener jeg det også at det er viktig å spørre hvem som egentlig skal «motiveres» gjennom skjerpede krav. Det kan framstå som et paradoks at regjeringen ønsker å stramme inn støtten for flyktninger for å presse dem ut i arbeid, samtidig som at de verner om sykelønnsordningen og understreker betydningen av forebygging og støtte for resten av befolkningen.

Etter et besøk i Danmark åpnet daværende statsråd Tonje Brenna for å flytte asylmottak til land utenfor Europa. Hva ville dette bety for asylretten?

Forslaget om å flytte asylmottak utenfor Europa – for eksempel til land i Afrika, eventuelt i bytte mot økt bistand – innebærer en alvorlig ansvarsfraskrivelse. Det betyr at Norge skyver sine internasjonale forpliktelser over på land som ofte har svakere rettssikkerhet, færre ressurser og mindre kapasitet til å sikre reell og individuell asylbehandling.

Dette forslaget rokker ved selve kjernen i

↑ Seniorforsker Heidi Mogstad sier at det norske samfunnet er helt avhengig av arbeidsinnvandrere og personer med innvandrerbakgrunn. FOTO: CMI

asylretten. Det utfordrer både bokstaven og intensjonen i Flyktningkonvensjonen og FNs globale kompakt om flyktninger, som nettopp bygger på en idé om solidarisk ansvarsdeling mellom stater. Når rike land som Norge forsøker å outsource asylbehandling til fattigere land, brytes denne solidariske logikken.

I en slik modell behandles asyl verken som en rettighet eller som en gave, men nærmest som en tjeneste eller vare – noe som kan forhandles om og byttes mot penger eller bistand. Dette vil videre undergrave det rettighetsbaserte rammeverket for internasjonal beskyttelse som ble bygget etter andre verdenskrig. Tiltakene vil selvsagt ramme dagens asylsøkere hardest, men de undergraver også de institusjonene og rettsprinsippene som er utviklet for å beskytte oss alle.

«Nå rydder vi opp og tar nødvendige grep, slik at det skal lønne seg å jobbe», sier arbeids- og inkluderingsminister Kjersti Stenseng. Forslaget fra regjeringen innebærer å fjerne retten til sosialhjelp og innføre strengere aktivitetsplikt for flyktninger. Hvilke konsekvenser kan dette få, og ikke minst: Vil

Norske asylpolitikken

det føre til at flere kommer i arbeid? Dette er ikke fokuset i forskningen min, men det finnes argumenter i begge retninger. Mange peker på at det å fjerne retten til sosialhjelp og skjerpe aktivitetsplikten kan øke risikoen for fattigdom, gjeld og sosial marginalisering, særlig for personer med helseutfordringer, traumer, omsorgsansvar eller svake norsk-kunnskaper. Når det gjelder aktivitetsplikt, kan moderate krav kombinert med tett og reell oppfølging muligens ha positiv effekt for noen. Men svært strenge og sanksjonsbaserte ordninger har trolig begrenset og kortvarig effekt. De kan føre til raskere overgang til lavtlønnede og usikre jobber, uten at det gir stabil tilknytning til arbeidslivet. Samtidig er det bred enighet om at arbeid er viktig for integrering. Dette er derfor en sammensatt problemstilling der vi må ta hensyn til ulike utgangspunkt og tidsperspektiver.

Dette er som nevnt utenfor mitt forskningsområde. Men jeg vil anta hvis hovedmålet blir å få folk raskt ut i arbeid, kan det føre til at flyktninger presses inn i de mest usikre og lavtlønnede jobbene. På kort sikt kan det gi bedre statistikk for sysselsetting, men på lengre sikt kan det bidra til å sementere et todelt arbeidsmarked – eller i hvert fall tydelige klasseforskjeller.

Det kan bety at personer med utdanning og kompetanse som Norge faktisk trenger, blir værende i jobber langt under sitt kvalifikasjonsnivå. Da risikerer vi både sløsing med ressurser og økt sosial ulikhet. Spørsmålet er derfor ikke bare om eller hvor fort flyktninger kommer i arbeid, men hva slags arbeid, på hvilke vilkår, og med hvilke muligheter for mobilitet over lengre tid.

Stadig flere av våre politikere bekymrer seg for at det norske samfunnet forvitrer og ødelegges av økende ankomster av «fremmedkulturelle». Samtidig formidler forskningsinstituttet Fafo bekymring for det motsatte – altså de 30 000 som utvandrer fra Norge hvert år – i hovedsak østeuropeiske arbeidsinnvandrere. Hvordan ville det norske samfunnet sett ut dersom alle som ikke har fire norsk-fødte besteforeldre hadde forlatt landet?

For det første ville arbeidslivet blitt hardt rammet. Mange sektorer – som bygg og anlegg, helse og omsorg, industri og fiskeri – er i dag avhengig av arbeidsinnvandrere og personer med innvandrerbakgrunn. I flere kommuner ville det trolig blitt svært vanskelig å opprettholde grunnleggende tjenester.

For det andre ville befolkningsutviklingen endret seg dramatisk. Norge har lav fødselsrate, og innvandring har bidratt til å dempe aldringen i befolkningen. Uten denne tilførselen ville forholdet mellom yrkesaktive og pensjonister blitt enda mer skjevt, noe som ville lagt økt press på velferdsstaten.

Men kanskje aller viktigst: Forestillingen om et «rent» homogent Norge er historisk misvisende. Norge har alltid vært preget av utvandring og innvandring. Norsk kultur er heller ikke en statisk størrelse men i stadig endring. Og godt er det! Jeg er i hvert fall svært glad for å kunne velge fredagstaco, sushi takeaway eller indisk og palestinsk mat på byen framfor ihjelkokte grønnsaker og poteter. Jeg er også veldig glad for å ha mange internasjonale venner og kollegaer som gjør jobben og samtalene jeg har i hverdagen mer spennende og lærerike.

Fakta og nøkkeltall

- I perioden 2015–2025 tok Norge imot godt over 100 000 mennesker på flukt – gjennom kvoteflyktningordningen, ordinære asylsøknader og midlertidig kollektiv beskyttelse, særlig for ukrainere. KILDE: NOAS.NO
- Juridisk sett er asylsøkere personer som søker internasjonal beskyttelse i et annet land. De har ikke fått avgjort saken sin ennå. Flyktninger er personer som har fått innvilget beskyttelse og dermed fått flyktningstatus. Etter Flyktningkonvensjonen er flyktning en ganske snever juridisk kategori, knyttet til forfølgelse på bestemte grunnlag (se <https://snl.no/flyktningekonvensjonen>), men også andre grupper kan få flyktningstatus på humanitært grunnlag. Arbeidsinnvandrere er utlendinger som kommer til Norge for å jobbe. KILDE: HEIDI MOGSTAD
- Norge er bundet av flere folkerettslige forpliktelser. Den viktigste er Flyktningkonvensjonen fra 1951, som blant annet fastslår at ingen skal sendes tilbake til et land der de risikerer forfølgelse, tortur eller umenneskelig behandling. Norge er også forpliktet til å gi en reell og individuell behandling av asylsøknader og til å sikre grunnleggende rettigheter for dem som får beskyttelse. I tillegg kommer Den europeiske menneskerettskonvensjonen, som blant annet forbyr tortur og beskytter retten til familieliv, samt FNs barnekonvensjon, som fastslår at barnets

- beste skal være et grunnleggende hensyn. Norge og andre europeiske land bryter mange av disse forpliktelsene gjennom sin asyl- og grensepolitikk, blant annet når de stenger grensene for asylsøkere, sender barnefamilier på internflukt, internerer mindreårige, eller utøver såkalte «pushbacks» av flyktningbåter i Middelhavet. KILDE: HEIDI MOGSTAD
- Andelen sysselsatte flyktninger i alderen 15–66 år har vært synkende de siste årene. I 2023 var den i overkant av 50 prosent. Denne utviklingen skyldes den store tilstrømmingen av ukrainske flyktninger. Denne gruppa er tidlig i etableringsfasen, og et stort antall av dem vil dermed være utenfor arbeidsmarkedet og blant annet delta i introduksjonsprogrammet. I hele befolkningen i samme aldersgruppe var andelen sysselsatte på 74 prosent i 2023. KILDE: SSB
 - Familieinnvandringsstillatelser 2025: Av 11 693 personer var 2646 flyktninger. 4295 ble forent med «norske eller nordiske statsborgere». 2839 personer var ektefeller og barn av arbeidsinnvandrere. KILDE: UDI
 - Til ettertanke: 143 personer kom fra Somalia på familieinnvandring i 2025. Til sammenligning kom det 459 personer fra Thailand, de fleste kvinner. Blant arbeidsinnvandrere er den største nasjonaliteten India, eksempelvis IT-ingeniører. KILDE: UDI

Med hjerte for andre

↑ Ernst Sigurd Lofstad er det andre medlemmet i Norsk Folkehjelp som mottar utmerkelsen for 70 års medlemskap. Han ser på folkehjelpea som en ekstra familie.

I 70 år har Ernst Sigurd Lofstad (93) lagt ned utallige timer i Norsk Folkehjelp. 5. februar ble han hyllet med diplom, gullnål, blomster og taler som takk for innsatsen.

Tekst: Sissel Fantoft

Foto: Ellen Jarli

Ernst var lokallagsleder i Horten i 24 år, og ble utnevnt til æresmedlem i 1997. Han har også vært distriktsleder i Norsk Folkehjelp Vestfold, nestleder i Region Sør-Øst, sittet i landsstyret og deltatt på landsmøter.

– For meg handler Norsk Folkehjelp om å hjelpe folk. Det har vært drivkraften min i alle disse årene, sier han.

↑ Ernst bærer sin gullnål med stolthet. Han dukker fortsatt opp på øvelser og julebord i lokallaget i Horten.

Styreleder Jan Olav Andersen overrakte diplom og gullnål til Ernst under feiringen i Horten. Han pekte på at både Norsk Folkehjelp og samfunnet for øvrig har endret seg betydelig i løpet av årene Ernst har vært medlem.

– Men det viktigste ligger fast: Frivilligheten, det at tusenvis av mennesker er villig til å bruke fritida sin for å hjelpe andre, enten det er mennesker som lider andre steder i verden, folk som skader seg i naturen, eller for å sørge for gode tiltak i nærmiljøet som gir folk et bedre liv. Alt dette er avgjørende for kvaliteten på Norsk Folkehjelp, fastslo styrelederen i sin tale.

Engasjert familie. Uten den frivillige sektoren ville det norske samfunnet vært kaldere og mindre godt å leve i, påpekte Andersen.

– I tida vi lever i nå, er dette viktigere enn noen gang. Vi ser krefter som ønsker å jobbe for en helt annen samfunnsutvikling, og derfor er det så viktig å sette pris på den innsatsen du og andre medlemmer har lagt ned for å skape et godt samfunn, sa han.

Ernst er det andre medlemmet i Norsk Folkehjelp som mottar utmerkelsen for 70 års medlemskap. Neste tilsvarende feiring skjer tidligst i 2030.

– Det er hyggelig å bli satt pris på. Jeg er overbevist om at engasjementet i Norsk Folkehjelp er grunnen til at jeg har holdt meg frisk og levd så lenge – jeg har vært i aktivitet, både fysisk og mentalt, og i tillegg er miljøet veldig sosialt, sier han.

Ernst ble født inn i en engasjert familie.

Moren Selma var med på å starte lokallaget i Horten i 1939, samme år som Norsk Folkehjelp sentralt ble stiftet.

– Begge foreldrene mine var politisk aktive. Jeg vokst opp i en familie som var tett knyttet til Arbeiderpartiet og arbeiderbevegelsen, forteller ham.

Ernst utdannet seg til mekaniker og jobbet i Forsvaret i hele yrkeskarrieren, blant annet med å skru på motortorpedobåter på Vealøs utenfor Horten. Sammen med kona Anne Lise og deres tre sønner brukte han store deler av fritida i Norsk Folkehjelp.

– Jeg har vært med på det meste, fra søk- og redningsaksjoner til å arrangere idrettskonkurranser, vært badevakt og deltatt i sanitetstjeneste og vakthold på store arrangementer, seniordans, påsketreff for eldre og besøk på sykehjem, sier han.

Forbilde for frivilligheten. Lokallags- og sanitetsleder i Norsk Folkehjelp Horten, Linda Kragstad, forteller at Ernst fremdeles dukker opp når de holder kurs og øvelser.

– Da sitter han og følger med og koser seg, og på julebordet danset han med meg, forteller hun.

– Det er godt å være litt aktiv, og ikke bare sitte hjemme og se på TV, fastslår Ernst.

I sin tale trakk Linda fram hans lojalitet, utholdenhet og engasjement gjennom et helt liv.

– Du har alltid tatt ansvar – ikke for å få oppmerksomhet, men fordi noen måtte gjøre jobben. Du har sett løsninger der andre har sett problemer, og bidratt til å føre kunnskap, holdninger og engasjement videre til nye generasjoner. Slike mennesker er selve ryggraden i frivilligheten. Du representerer kontinuitet og erfaring, og ikke minst klokskap og trygghet. Du har satt tydelige spor – ikke bare i Norsk Folkehjelp Horten, men i hele lokalsamfunnet vårt. Du er et forbilde for frivilligheten og en inspirasjon for oss alle, sa hun.

Også ordfører i Horten, Christina Bratli, sendte gratulasjoner til jubilanten.

– Kjære Ernst. Du er et forbilde for oss alle. Uten frivilligheten lever vi i et fattig samfunn. Du har beriket det, vært til stede og betydd mye for veldig mange mennesker. Tusen takk for alt du har gjort og gjør, sa hun.

Ekstra familie. I mer enn 20 år hadde Norsk Folkehjelp Horten et tett bånd til Dansk

↑ Ernst Sigurd Lofstad flankert av styreleder i Norsk Folkehjelp Jan Olav Andersen (t.v.) og lokallags- og sanitetsleder i Norsk Folkehjelp Horten, Linda Kragstad. Bak står resten av styret i lokallaget.

↑ Linda Kragstad omtalte Ernst som et forbilde for frivilligheten og en inspirasjon for oss alle i sin tale under hyllesten i Horten.

Folkehjelp Hillerød. Ernst har tidligere mottatt Hillerød-prisen for sitt oppofrende arbeid.

– Vi besøkte hverandre annethvert år. Det var fantastisk, og jeg har mange gode minner fra de besøkene, forteller han.

Ernst følger med i nyhetsbildet, og blir til tider skremt over utviklingen.

– Jeg synes det er mye rart som skjer, og det er skummelt. Trump er jo helt umulig, og jeg blir litt redd innimellom. Da er grunn-

verdiene til Norsk Folkehjelp desto viktigere, mener han.

Han er ikke et øyeblikk i tvil om at alle timene han har brukt på frivillig arbeid de siste 70 årene har vært verdt det.

– Engasjementet i Norsk Folkehjelp har gitt meg minst like mye tilbake. Det har vært en stor del av livet mitt, og Folkehjelpa er som en ekstra familie, sier Ernst Sigurd Lofstad.

40 år med krig, fred og alt imellom

– Suksessfaktoren til Norsk Folkehjelp er at de bygger opp lokalbefolkningen. De tenker annerledes enn andre. De lytter og gir folk verktøyene de trenger for å endre livene sine til det bedre.

Tekst: Hilda Klaveness

Sitatet stammer fra Pur Dekbai, tidligere ansatt i organisasjonen og i dag leder for lokalkontoret i Sentral-Equatoria for FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO). Det er vanskelig å finne en mer presis beskrivelse av Norsk Folkehjelps arbeid.

I år feirer Norsk Folkehjelp 40 år i Sør-Sudan. Konflikt, krig og motstand har preget arbeidet. Likevel lot ikke ildsjelene seg stoppe. Engasjementet i Sør-Sudan startet før landet i det hele tatt eksisterte.

Den spede begynnelsen. Norsk Folkehjelps største internasjonale satsing begynte i 1986, i det som da var Sudan. En langvarig borgerkrig og alvorlig tørke hadde ført til hungersnød. Nær ti millioner mennesker var truet av sult, sykdom og krig.

Den norske offiseren Egil Hagen, bosatt i Kenya, reagerte sterkt på hvordan regimet i Khartoum rammet sivilbefolkningen i sør. Gjennom frigjøringsbevegelsen SPLM/A og deres humanitære gren, SRRA, ble det raskt tydelig at behovet for hjelp var enormt.

– Det var sult, bombing, og ingen bistandsorganisasjoner ville snakke med oss. Men Egil var der sammen med oss, sier Ubuch Ujwok Akuo, medlem av SPLM og tidligere parlamentspresident.

Hagen kontaktet Norsk Folkehjelp, som igjen tok saken videre til Utenriksdeparte-

↑ En stor delegasjon fra Norsk Folkehjelp hadde fått plass på ærestribunen da Sør-Sudan feiret uavhengigheten 9. juli 2011.

FOTO: HENRIK STABELL

mentet. Kort tid etter var et nytt program etablert, uten at noen ante hvor lang og krevende veien skulle bli.

Det krever en viss form for brennende engasjement, naivitet, utholdenhet, flaks og et godt nettverk for å kunne drive med bistand i et land preget av borgerkrig. For å unngå sterk innblanding av makthaverne i Khartoum ble det første kontoret etablert i Kenya. Uten støtten fra norske myndigheter hadde det ikke vært mulig for Folkehjelpa å drive programmet.

Det startet med transport av mat og såkorn, vaksinasjonsprogram og rehabilitering av vannforsyning. Det unike var at Norsk Folkehjelp opererte i geriljakontrollerte områder i sør, områder andre organisasjoner ikke

↑ En langvarig borgerkrig og alvorlig tørke i 1986 hadde nytt program i landet. FOTO: ANNEISE JACKBO, DAGBLADET

hadde tilgang til. Risikoen var høy. Trusler fra militser og elendig infrastruktur var en del av hverdagen.

Mer støtte, større rekkevidde – og et etisk dilemma. Kampen om dyrkbar jord og olje lå bak konflikten som utviklet seg til frigjøringskrig. I tillegg handlet det om religion og identitet. Regjeringen i Khartoum innførte sharia-lover og arabisk som eneste offisielle språk, i sterk kontrast til de afrikanske tradisjonene og kristendommen som sto sterkt i sør. John Garang, grunnleggeren av SPLM/A, ønsket i

ført til hungersnød. Den norske offiseren Egil Hagen, bosatt i Kenya så at behovet for hjelp var enormt. Han kontaktet Norsk Folkehjelp som etablerte et

utgangspunktet ikke en tostatsløsning, men en rettferdig fordeling av makt og ressurser.

På begynnelsen av 1990-tallet var Norsk Folkehjelps program fortsatt relativt lite. Da USA kom inn med støtte, vokste det kraftig. På det meste disponerte organisasjonen 50 lastebiler, lekter på Nilen og fly som fraktet nærmere 1,5 millioner kilo mat – i tillegg til medisiner, skolebøker og klær. En periode var Norsk Folkehjelp den største arbeidsgiveren i landet, med over tusen ansatte.

Samarbeidet med USA var ikke uproblematisk, sett i lys av organisasjonens stand-

punkter andre steder i verden. Men behovene i Sudan veide tyngre. Da FN etablerte Operation Lifeline Sudan (OLS), valgte Norsk Folkehjelp å stå utenfor. Avtalen ga regjeringen i Khartoum veto rett over hvilke områder som kunne motta hjelp – og sult ble brukt som våpen. Beslutningen om å stå utenfor var kontroversiell og førte til kritikk og utestengelse fra OLS' base i Kenya. Det tvang organisasjonen til å bygge egen flystripe i SPLA-kontrollerte områder.

Den humanitære hjelpen nådde både sivile og soldater, fordi familiene var tett ved

sammen med frigjøringsbevegelsen. Det var et reelt etisk dilemma. Likevel var målet klart: å nå sivilbefolkningen.

Landbruksskoler og hellige kuer. I 1995 ble det tydelig at nødhjelp ikke var nok. Løsningen ble opplæring i agronomi. Pur Dekbai ble ansatt for å arbeide med matsikkerhet i delstaten Lakes. Med støtte fra Norad og norske myndigheter etablerte Norsk Folkehjelp landbrukssentre.

– Først måtte vi lære helt grunnleggende jordbruk: såing, bruk av verktøy og høsting.

→

Målet var selvstendighet, sier Dekbai.

Etter hvert lærte bøndene opp hverandre. Overgangen til okseplog var utfordrende. Kyr ble sett på som familiemedlemmer, og mange vegret seg for å bruke dem som trekkdyr. Men erfaringene fra Etiopia viste at det fungerte. Samtidig ble det utdannet smeder for å sikre vedlikehold av plogene. Flere av dem driver i dag egne smier.

I 1999 ble The Agricultural Center etablert i Yei. Før overlevering til lokale myndigheter hadde over 1500 kvinner og menn fått opplæring. Inntekter fra grønnsakssalg bidro til å finansiere halvparten av 22 etablerte skoler.

– Metodene for å sørge for et bærekraftig jordbruk – men kanskje viktigst at lokalbefolkningen følte seg sett, hørt og respektert – har bidratt til Norsk Folkehjelp har høy tillit i Sør-Sudan den dag i dag. Organisasjonen får tilgang til folk og områder på en helt unik måte, sier Pur Dekbai. – Støtten Norge bidro med for 40 år siden og i dag har skapt stor endring i landet. Uten den hadde vi ikke vært der vi er i dag.

Kvinner kan. På slutten av 1990-tallet startet et omfattende samarbeid med kvinneorganisasjoner. Programmet «Kvinner Kan» ga rundt 150 000 kvinner kunnskap om rettigheter og politisk deltakelse. Mange tok med seg kunnskapen tilbake til landsbyene sine.

Før valget i 2010 bidro opplæringen til at mange kvinner ble valgt inn i nasjonalforsamlingen, flere enn den lovpålagte kvoten på 25 prosent.

Kvinnerettigheter er en viktig del av Norsk Folkehjelps arbeid, og i dag støtter organisasjonen flere lokale organisasjoner i deres kamp for rettigheter.

Mineryddingsprogrammet. I 2004 ble 17 internasjonale personer med erfaring fra humanitær minerydding ansatt for lære opp 200 sørsudanere. Landet hadde ikke spesielt mange landminer; problemet var plasseringene av minene var langt mindre organisert enn i andre land som i større grad hadde oversikt over hvor minene har blitt lagt. I tillegg var det få som bodde i områdene og kunne bidra med viktig informasjon.

Programmet hadde over 200 ansatte, og minehunder var en del av laget. Det ble imidlertid avvirket i 2014 da borgerkrigen og alle

↑ En stolt kvinne har stemt under folkeavstemningen over selvstendighet for Sør-Sudan den 9. januar 2011. FOTO: IVAR CHRISTIANSEN

↑ John Garang, som hadde ledet SPLM/A siden starten, fikk dessverre ikke oppleve at Sør-Sudan ble et selvstendig land. Han døde i en uforklarlig helikopterstyrt bare 21 dager etter at han ble sverget inn som visepresident i Sudan i 2005. FOTO: IVAR CHRISTIANSEN

voldshandlingene gjorde det vanskelig å operere i landet. I 2025 startet Norsk Folkehjelp så smått med kapasitetsbygging av de nasjonale minemyndighetene.

Fredsavtalen. I 2005 ble fredsavtalen mellom SPLM/A og Khartoum underskrevet. Den ble etterfulgt av en midlertidig periode for å forberede både et valg i 2010 og en folkeavstemning. John Garang, som hadde ledet bevegelsen siden starten, fikk dessverre ikke oppleve den nye epoken i landet. Han døde i en uforklarlig helikopterstyrt bare 21 dager etter at han ble sverget inn som visepresident i Sudan i 2005. Salva Kiir, som nå er landets president, tok over Garangs lederrolle.

Årene etter fredsavtalen var preget av militære og politiske konflikter mellom nord og sør. Regimet i Khartoum, ledet av den nå avsatte presidenten Omar al-Bashir, gjorde alt for å hindre at Sør-Sudan fikk utvikle seg i samsvar med fredsavtalen. Spesielt var nedslaktningen i Darfur et mørkt kapittel. Hundretusener ble regelrett slaktet eller

↑ Landbrukstrening i Mvolo. f.v. Simon Khamis James, Jonathan Juma, Michael Injo. De gikk på Yei Agricultural Training Center og vendte tilbake til Mvolo for å spre sin kunnskap videre til lokale bønder. FOTO: HENRIK STABELL

skutt med våpen, tusener ble avspærret i landsbyer som ble satt fyr på, kvinner og barn døde av sult fordi hjelpesendinger ble holdt tilbake, og tusenvis av kvinner og jenter ble voldtatt. Flere millioner ble drevet på flukt. For SPLM/A ble det tydelig at den eneste løsningen var en selvstendig stat.

Verdens yngste land. 9. juli 2011 ble Sør-Sudan selvstendig. Under markeringen av den store begivenheten var en stor delegasjon fra Norsk Folkehjelp og norske myndigheter på plass, og Folkehjelpa var den eneste bistandsorganisasjonen som ble nevnt i presidentens tale.

– Norsk Folkehjelp er som vår mor og bestemor. Tilstedeværelsen i landet under krigen hjalp på moralen for SPLM og for folket generelt, sier Ubuch Ujwok Akuo.

Selv i dag skal du ikke gå langt før du

↑ Norsk Folkehjelp drev med minerydding i Sør-Sudan mellom 2004 og 2014.

FOTO: HENRIK STABELL

møter en sørsudaner som ikke har hatt noe med Norsk Folkehjelp å gjøre – enten selv eller gjennom slektninger.

Dagens utfordringer. Etter ny borgerkrig i 2013 avsluttet Norsk Folkehjelp samarbeidet med SPLM for å styrke sivilsamfunnet og holde myndighetene ansvarlige. Landrettigheter er fortsatt avgjørende. Rivalisering, korrupsjon og salg av landområder til internasjonale selskaper har gjort dyrkbar mark utilgjengelig for mange. Oljeinntektene har i stor grad forsvunnet ut av landet.

Drømmen om et stabilt og demokratisk Sør-Sudan lever fortsatt, om enn litt mer svekket, men grunnleggende politiske og økonomiske strukturer må fortsatt bygges fra bunnen av. Korrupsjonsnivået er høyt, konfliktene mange. Likevel: voksesmerter er kanskje uunngåelig for verdens yngste land.

For Norsk Folkehjelp er målet det samme som for 40 år siden – å bidra til rettferdig fordeling av makt og ressurser.

Fra motløshet til motstand

Første gang Grace Dorong satt bak spakene i et fly og kjente hvordan den enorme maskinen lettet fra bakken, visste hun at det var et øyeblikk hun aldri kom til å glemme. Følelsen av kontroll, makt og frihet er ikke en selvfølge for en kvinne oppvokst i en flyktningleir i Kenya på flukt fra krig.

Tekst: Hilda Klaveness

Foto: Ida Kroksæter

Denne følelsen ville hun beholde, og bruke den til å vise kvinner i Sør-Sudan at det er mulig å få til det som kan virke uoppnåelig. Men for Dorongs del ville menn i uniformer noe annet. For hun var jo bare en kvinne.

Grace Dorong vokste opp som flyktning i Kakuma-leiren. Hun var barn da hun ble drevet på flukt av krig og konflikt i Sør-Sudan. Kakuma ble hjemmet hennes i årene som fulgte – et sted preget av venting, tap og begrensninger, men også av motstandskraft.

– Jeg var et barn i en flyktningleir. Men jeg fikk utdanning, sier hun.

Dette er en setning hun gjentar flere ganger, som et vitnesbyrd. For i Kakuma er skolegang ingen selvfølge. Grace Dorongs mor tok kampen og insisterte på at datteren skulle lære. At hun skulle forstå verden. At hun skulle få muligheter moren selv aldri hadde hatt.

– Hun er min største motivasjon, sier Dorong. – Jeg så hva hun bar på. Og jeg så hvordan kvinner holder samfunnet i gang, selv når ingen anerkjenner det.

Kvinner kan også fly. Muligheten kom i Sør-Afrika. Grace Dorong ble tilbudt plass i et pilotutdanningsprogram, og hun tok imot med en blanding av ærefrykt og målbevissthet. For henne handlet det ikke bare om å lære å føre et fly.

– Jeg tror på å snakke ut ifra erfaring, sier

hun. – Hvis jeg skulle si til kvinner at de kan gjøre hva som helst, måtte jeg også vise det i praksis.

Hun husker den første soloflyvningen. Frykten. Tårene. Gleden. Øyeblikket da bakken forsvant under henne.

– Jeg tenkte: Nå kan jeg fortelle dem. Nå kan jeg si at også kvinner kan fly, sier Dorong.

Men så stoppet alt opp. Etter at hun fikk godkjent en privat pilotlisens, forsvant finansieringen. Muligheten til å ta en kommersiell lisens glapp. Dorong måtte hjem – til et nytt land, Sør-Sudan, som nettopp hadde blitt selvstendig, og som hun håpet ville ha bruk for henne.

Det var da hun gikk inn på regjeringskontoret i Juba at drømmen brast. Hun hadde reist hjem med uniformen i bagasjen, papirene i orden og et håp hun trodde var reelt: at Sør-Sudan trengte henne. At landet trengte kvinner som ville bygge noe nytt. I stedet ble hun kastet ut av kontoret.

– Dette stipendet er ikke for kvinner. Det er for menn som skal bygge landet, var beskjeden hun fikk.

Ordene falt hardt. Ikke bare som avslag, men som en dom. Generalen foran henne avbrøt henne før hun var ferdig med å snakke. Han så ikke på papirene hun hadde jobbet så hardt for. Han så ikke årene i flyktningleiren. Han så bare én ting: at hun var kvinne. Da hun begynte å gråte, ble han irritert. Han samlet dokumentene hennes i en bunke og kastet den mot henne: – Gå!

Grace Dorong tok papirene. Hun gikk. Og på veien hjem, gjennom Juba, begynte noe annet å vokse fram – langsomt, smertefullt, men urokkelig.

Sto opp mot urettferdigheten. Etter tre dager med gråt, søvnløshet og stillhet, satt Grace Dorong under et tre. Hun hadde ingen plan. Ingen støtte. Bare sinne, sorg – og en uro som nektet å slippe taket.

– De sa at jeg «bare» var en kvinne. Men jeg er ikke bare en kvinne. Kvinner er fundamentet i samfunnet, sier Dorong.

Hun tok fram en penn. Begynte å tegne. Først uten mål, så mer bestemt. Røtter. Dype, sammenvevde røtter. I midten: En kvinne som holder et barn.

– Jeg tenkte: Hvis vi tar vare på røttene, får vi en sterk framtid. En generasjon som kan vokse. Det var der navnet kom fra: Root of Generations.

Hun registrerte organisasjonen kort tid etter. Uten penger. Uten ansatte. Men med en idé som var født av nederlag – og gjort om til motstand.

→ Grace Dorong ble møtt med lukkede dører overalt fordi hun var kvinne. Da startet hun organisasjonen Root of Generations som jobber med kvinner og barn i noen av Sør-Sudans mest sårbare områder. De arbeider blant annet med kjønnsbasert vold, juridisk bistand og traumeheling.

Å lære seg systemet. Det neste hinderet var like konkret som det var brutalt: Hvordan driver man egentlig en organisasjon?

– Jeg visste ingenting om prosjektplanlegging, søknader eller rapportering, sier Dorong. – Men jeg forsto at ingen ville tro på meg hvis jeg ikke kunne språket deres.

Hun vendte tilbake til skolebenken. Tok en bachelorgrad i prosjektplanlegging og tilskuddsforvaltning. Lærte seg systemene. Lærte kravene. Lærte hvordan idealisme oversettes til budsjetter og indikatorer.

Da hun kom tilbake til Juba, begynte hun å banke på dører. De fleste forble lukket.

Endelig noen som lyttet. Det var først da Grace Dorong møtte representanter fra Norsk Folkehjelp at noe løsnet. Det ble et vendepunkt – ikke fordi støtten var stor i kroner, men fordi hun ble tatt på alvor.

– De lyttet. De forsto at dette handlet om mer enn et prosjekt. Det handlet om likestilling, om rettferdighet, om liv, forteller hun.

I 2019 fikk Root of Generations sin første støtte. På det tidspunktet besto organisasjonen av tre personer: Dorong selv, en programleder og én frivillig. I dag har organisasjonen rundt 35 ansatte og kontorer flere steder i landet. Støtten fra Norsk Folkehjelp har fortsatt – ikke bare økonomisk, men gjennom veiledning, tillit og langsiktig partnerskap.

– Det er forskjell på å få penger og å bli sett som organisasjon, sier Dorong. – Her er det begge deler.

Virkelighetens verden. Over halvparten av de juridiske rammeverkene som skal fremme og beskytte likestilling er på plass. På papiret ser det ut som samfunnet beveger seg i riktig retning. Men bak disse tallene finnes det en annen virkelighet.

Sør-Sudan har ratifisert flere internasjonale konvensjoner for kvinners rettigheter. Det finnes lover. Strategier. Handlingsplaner. Men gjennomføringen uteblir.

Et landskap av traumer. Root of Generations jobber med kvinner og barn i noen av Sør-Sudans mest sårbare områder. Arbeidet spenner bredt: dokumentasjon av kjønnsbasert vold, juridisk bistand, traumeheling, økonomisk styrking, fredsbygging og politisk påvirkning.

– I Sør-Sudan er nesten alle traumatisert,

↑ Da Grace Dorong møtte Norsk Folkehjelp løsnet det og hun følte at hun ble tatt på alvor. I 2019 fikk Root of Generations sin første støtte og i dag har organisasjonen rundt 35 ansatte og kontorer flere steder i landet. Fra venstre: Amura Philip, Grace Dorong og Hellen Ikedi.

sier Grace Dorong. – Inkludert fluene, legger hun til.

Bak humoren ligger et alvor. Krig, flukt, fattigdom og vold har satt dype spor. Derfor er psykososial støtte integrert i alt organisasjonen gjør.

– Du kan ikke snakke om rettigheter uten å snakke om traumer. Du kan ikke bygge fred uten å helbrede mennesker, sier hun.

Root of Generations jobber med lokalsamfunn, ikke bare kvinner. Menn inkluderes som allierte. Ungdom får opplæring. Tradisjonelle

ledere utfordres – forsiktig, men tydelig.

– Krigene og konfliktene er maskuline, sier Dorong. – Men konsekvensene er feminine.

Uventet anerkjennelse. Da e-posten kom, trodde Grace Dorong det var en feil. Det dreide seg om en nominasjon. En pris. Hun var blant Afrikas mest innflytelsesrike kvinner.

– Jeg trodde de hadde sendt den til feil adresse, sier hun, og ler lavt.

Det tok en uke før hun svarte. Ba om bekreftelse. Ba om navnene på dem som hadde nominert henne.

– Jeg kunne ikke forstå hvem som så meg.

Da hun endelig trodde på det, gråt hun igjen. Men denne gangen var det annerledes.

– Denne prisen er ikke for meg, sier hun.

– Den er for kvinnene i bushen. For dem som krysser grenser med barna sine. For dem som mister alt og likevel går videre.

Hun beskriver seg selv som et såret dyr som nekter å legge seg ned.

– Jeg fortsetter så lenge jeg kan bevege meg.

Å bygge noe som varer. Framtida for Root of Generations dreier seg om mer enn vekst. Den handler om overlevelse. Om lokal forankring. Om å ikke være fullstendig avhengig av internasjonal bistand.

– Vi må eie noe selv, sier Dorong. – Land. Kontorer. Matproduksjon.

Organisasjonen har startet med irrigasjonsprosjekter. De fleste bøndene er kvinner. Målet er mat på bordet – og inntekt til skolegang.

– Motstandsdyktighet er ikke bare et ord. Det er en praksis, sier hun.

Hun vet at veien videre er usikker. At globale kutt rammer lokalt arbeid. Men hun nekter å gi opp.

– Vi kan ikke bare snakke om motstandskraft. Vi må være motstandsdyktige.

Sterke røtter. Historien om Grace Dorong er ikke en solskinnshistorie. Den er full av tap, motstand og strukturell urett. Men den er også et vitnesbyrd om hva som skjer når et nei blir omgjort til handling. Fra en flyktningleir til internasjonale talerstoler. Fra et kontor der hun ble kastet ut – til et nettverk av kvinner som reiser seg.

– Jeg tror ikke på å forandre hele verden på én gang, sier hun. – Men hvis jeg kan forandre ett liv, er det nok.

Hun ser på logoen hun tegnet under treet for mange år siden. Røttene. Kvinnen. Barnet.

– Hvis røttene er sterke, vil generasjonene blomstre.

Og i Sør-Sudan – et land som fortsatt leter etter fotfeste – har noen røtter allerede begynt å feste seg dypt i jorda.

TIROL-Kit (bære, hjul og adapter for håndtak),
er et lettvekt-system som kan demonteres,
bæres over en lengre avstand
og brukes til selv de mest avanserte
redningsoperasjoner i vanskelig terreng.

Hjul finnes i variantene vanlig og terreng, med eller uten brems.

Skreddersydd hypotermipakke,
utviklet av Norsk Folkehjelp Sanitet.
12 høykvalitets komponenter fra anerkjente
merkevarer, alle nøye utvalgt for å assistere
en pasient på skadestedet og forebygge
nedkjøling og hypotermi.

fernonorden.no

fno@fernonorden.com

33 03 45 00

Når kvinner dyrker selvstendighet

Sola står nesten loddrett over slettene i Lakes-delstaten i Sør-Sudan, og lufta dirrer over det tørre landskapet. Kyr rauter i det fjerne, geiter breker og en hane galer som om den prøver å ta oppmerksomheten fra heten. I dette lydbildet høres en annen rytme: sørsudansk popmusikk strømmer ut av en liten høyttaler plassert i skyggen av et tre. Musikken gir rytme til arbeidet og energi til kvinnene som beveger seg mellom grønnsaksbedene. De luker, vanner, retter ryggen, ler og prater uanstrengt mens hendene arbeider.

Tekst: Hilda Klaveness
Foto: Ida Kroksæter

Det er vanskelig å ta inn omfanget ved første øyekast. Rad på rad med grønnsaker fyller det inngjerdede området. Overalt går kvinner med vannkanner i hendene. Noen bøyer seg over frodige planter med mørkegrønne blader. Andre løsner jorda forsiktig rundt små spirer. Sammen utgjør de 270 medlemmer i en grønnsaksgruppe som på få år har forandret livene deres. 240 av medlemmene er kvinner, 30 er menn.

Gruppa ble dannet i 2022, i en periode der matusikkerheten i regionen var alvorlig.

Mange familier hadde for lite å spise. Avlingene slo feil, konflikter herjet, og tradisjonelle dyrkingsmetoder ga ikke nok utbytte til å mette alle munn.

Resultatet ble grønnsaksgruppa som i dag har blitt et samlingspunkt – ikke bare for matproduksjon, men for fellesskap og stabilitet.

Reduserer konflikter. Området gruppa dyrker på ble donert av landsbyhøvdingen, chief Mabor Mangek Kuch. Han står i svart skjorte og følger arbeidet med rolig blick. For ham var det viktig å bidra.

– Da jeg så hvor vanskelig folk hadde det,

bestemte jeg meg for å gi jorda til gruppa, sier han. – Nå ser vi resultatene. Ernæringen har blitt bedre, og konfliktnivået har sunket.

Tidligere var området preget av uro. Menn deltok i konflikter. Familier levde i frykt, og hverdagen var usikker. I denne situasjonen fant kvinnene og noen menn sammen rundt et felles mål: Å dyrke mat og sikre barna en framtid.

Rebecca Akur Matur har vært med i fire år. Hun beskriver hvordan fellesskapet har utviklet seg.

– I alle disse årene har vi aldri vært i konflikt med hverandre, sier hun. – Vi jobber sammen. Vi støtter hverandre.

Mennene passer barna. Hver morgen står Rebecca Akur Matur opp tidlig, lager te og går til hagen. Mens hun arbeider, passer mannen barna hjemme. For kvinner som mistet ektemenn under krigen, har grønnsakshagen blitt en livline.

– Nå kan vi forsørge barna våre selv, sier hun. – Vi kan kjøpe klær. Vi kan betale for det vi trenger. Jeg elsker meg selv nå. Jeg føler meg sterk.

– Før var mennene aktive i ulike konflikter. Kvinner og barn kunne ikke reise til sykehus når de ble syke, sier han. – Nå tjener kvinnene penger. De kan oppsøke helsehjelp. Det har gitt bedre helse for hele samfunnet.

Inntektene kommer fra salg av grønnsaker og korn. Flere av medlemmene deltar også i spare- og lånegrupper der de legger til side litt penger hver uke. Små beløp blir etter hvert større, og folk får muligheter til å investere i skolegang eller husdyr. Mange familier har nå kjøpt geiter som gir både melk og ekstra inntekt.

Tryggere avlinger. En av de største utfordringene tidligere var at dyr tok seg inn på jordene og spiste opp avlingene. Det førte til konflikter mellom bønder og gjeterne. Nå er området der grønnsaksgruppa holder til inngjerdet, og forbedringen er enorm.

← For mange av kvinnene har grønnsakshagen betydd mer enn økt matproduksjon. Den har gitt dem en stemme, en inntekt og en ny rolle i samfunnet.

– Før kunne vi miste nesten alt, forteller Rebecca Akuchjang Mayom, som står ved en av radene med kål. – Nå er avlingene trygge.

Tilgang på vann har også vært avgjørende. Gruppa har vann til både drikke og vanning inne på området, og kan i tillegg hente mer fra en dam utenfor. Likevel er vann fortsatt en knapp ressurs. De har vannkanner, men ikke nok til å dekke behovet på de varmeste dagene.

Skadedyr er en annen vedvarende utfordring. De angriper spesielt grønnkål og andre bladgrønnsaker, og kan føre til store tap. Medlemmene får opplæring i klimatilpasset landbruk og i teknikker som *intercropping* – samplanting av ulike arter for å styrke motstandskraften. Noen planter gir skygge til mer sårbare arter. Andre kan bidra til å holde skadedyr unna.

Lederens viktige rolle. Mary Adut Majok går mellom bedene og peker på ulike planter mens hun forklarer. Hun dyrker grønnkål, aubergine og kassava, og ønsker også å dyrke mer okra og hodekål. Kassavaen kan virke avskrekkende på enkelte skadedyr.

– Vi lærer hele tiden, sier hun. – Men det er fortsatt vanskelig å få tak i nok såkorn. Det som finnes på markedet, er dyrt og begrenset.

Mary Adut Majok ble valgt til leder av gruppa etter at de andre kvinnene la merke til engasjementet hennes. Hun begynte som vanlig medlem, men tok raskt ansvar, lærte opp andre og organiserte arbeidet, noe som imponerte kvinnene.

– Etter at jeg ble med i gruppa, har livet mitt forandret seg, sier hun. – Barna mine går på skolen. Jeg kan betale for medisiner. Det er alltid mat hjemme.

Som leder mobiliserer hun også kvinner i kirker og på samlinger. Hun forteller om gruppas erfaringer, og inviterer flere til å bli med.

– Jeg sier at det finnes et bedre liv her. Bli med oss, forteller hun. – Og kvinnene kommer.

Hun er også stolt av å kunne mekle dersom det oppstår uenigheter mellom medlemmene. Fellesskapet er viktig å bevare.

Effektiv dyrking. En annen milepæl for gruppa kom da de fikk tre ploger. Redskapene ble

→

↑ Mary Adut Majok begynte som vanlig medlem, men tok raskt ansvar, lærte opp andre og organiserte arbeidet, noe som imponerte kvinnene som valgte henne til å lede grønnsakssuppa.

finansiert gjennom støtte fra Norsk Folkehjelp. Oksene måtte de imidlertid skaffe selv.

– Vi hadde ikke råd til å kjøpe okser, så vi samarbeidet med naboer som hadde okser, men ikke plog, forteller Rebecca Akuchjang Mayom.

Tretti av gruppas medlemmer pløyer nå med okser. Hvis oksene trenger behandling, får de det som en del av samarbeidet. Før bearbeidet kvinnene jorda for hånd med hakker. Det var tungt arbeid, og de klarte bare å dyrke små områder.

– Når vi bruker plog, åpner vi mye mer land, sier Rebecca Akuchjang Mayom. – Plogene går dypere enn hakkene. De blander næringsstoffene i jorda, og avlingene blir større.

Bare i år har gruppa høstet 500 kilo korn. En enkelt feddan (lokal arealenhet 0,42 hektar red anm) – kan gi nærmere 300 kilo grønnsaker. For familier som tidligere slet med å få nok mat, er dette en enorm forbedring.

Overvant skepsisen. Da plogene først ble introdusert i Sør-Sudan, var mange skept-

tiske. Kyr er hellige i mange lokalsamfunn, og noen fryktet at pløying ville skade dyrene. Med opplæring og tett oppfølging endret holdningene seg gradvis. I dag regnes plogen som et av de mest avanserte landbruksverktøyene bøndene i landet har tilgang til.

Når oksene skal trenes, velges unge, sterke og energiske dyr som er omtrent like store. De får ofte kristne navn og lærer å kjenne igjen navnet sitt. Under opplæringen lærer de kommandoer som «gå», «stopp» og «snu».

– Det er mange fordeler med plog, sier Rebecca Akuchjang Mayom. – Den er billig i bruk. Den trenger ikke drivstoff som en traktor. Hvis noe går i stykker, kan lokale smeder lage reservedeler. Det koster ikke mye.

Mye mer enn mat. For Chiyok Rengu Lieny, som kom hit etter at hun flyktet med barna sine fra en av de mange konfliktene, har grønnsaksgruppa blitt et nytt hjem. Da hun ankom, gikk hun først til landsbyhøvdingen, som tok henne med til gruppa.

– Under krigen var vi underernærte, sier hun. – Nå sulter vi ikke lenger. Jeg angrer ikke på at jeg ble med. Dette er hjemmet mitt nå.

Når arbeidsdagen går mot slutten, ligger fortsatt varmen tung over jordene. Kvinnene samler sammen redskaper og vannkanner. Noen ler, andre diskuterer neste dags oppgaver. Små barn venter i utkanten av området.

For mange av kvinnene har grønnsakshagen betydd mer enn økt matproduksjon. Den har gitt dem en stemme, en inntekt og en ny rolle i samfunnet.

– Uten hagen, uten gjerdet og vannet, ville livet vært veldig tøft, sier Rebecca Akuchjang Majom, som forsørger barna sine alene.

– Nå har vi håp.

I skyggen av trærne stilner musikken etter hvert. Men arbeidet fortsetter neste dag, og dagen etter det igjen. I radene av grønnskål og kassava er det ikke bare planter som trives – der spirer det også selvstendighet, samarbeid og fred.

Fra økonomisk avhengighet til egen inntekt

I Cuibet i Sør-Sudan har Rebecca Akol Ater fått en ny hverdag. For to år siden ble hun med i en jordbruksgruppe som dyrker sorghum, eller durra som det er mer kjent som i Norge. I dag er hun en av mange kvinner som ikke lenger er økonomisk avhengig av mennene i familien – og som kan sende barna sine på skolen.

Tekst: Hilda Klaveness
Foto: Ida Kroksæter

Sorghum er ikke en ny matvare i området. Kornet har lenge vært en del av kostholdet. Forskjellen nå er kunnskapen bøndene har fått gjennom opplæring støttet av Norsk Folkehjelp. Med bedre dyrkingsteknikker får de større avlinger og mer ut av jorda de har tilgang til.

– Før måtte jeg spørre mannen min om penger. Nå tjener jeg dem selv, forteller Rebecca Akol Ater.

Prosessen starter med å rydde land. Når regntiden kommer, planter de. Sorghum kan høstes etter rundt seks måneder. Etter innhøsting tørkes avlingen før den males opp og selges. Frøene brukes til mat, mens restene går til dyrefôr. Noen av de rødaktige stilkene kan også tygges – de smaker søtt, nesten som sukkerrør – og det er ikke sjeldent å se barn gå rundt og knaske på en stilk.

Før Norsk Folkehjelp kom, var familiene ofte avhengig av å spise ville grønne vekster. Det førte ofte til diaré og dårlig helse.

– Før brukte vi ikke grønnsaker. Nå har vi fått såkorn og opplæring. Vi merker forskjell på helsa, spesielt på fordøyelsen. Før slet vi mye med diaré. Det er blitt mye bedre.

Mat på bordet – og barn på skole. Rebecca Akol Ater bor i en husholdning på ti personer – åtte av dem barn. Økt matproduksjon og inntekt fra salg av overskudd har gjort en enorm forskjell.

– Nå kan barna våre gå på skole. Vi har mer mat, og vi har råd til medisiner når noen blir syke, forteller hun.

Gruppa hennes består av 170 medlemmer. Hvert hushold har fått tildelt et område som de selv har ansvar for å rydde og dyrke. Det gir eierskap, ansvar og selvstendighet.

Gruppeleder Michael Makol Muorwal understreker betydningen av opplæringen de har fått.

– Vi har lært gjennom en demonstrasjonsgård, og så tar vi kunnskapen med oss hjem.

↑ Rebecca Akol Ater brødfør åtte barn og sender dem på skolen for det hun tjener ved å dyrke Sorghum.

Avlingene har økt, og overskuddet selger vi. Det gir penger til skole og sykehus. Vi føler oss sterkere nå som vi får nok å spise.

Likevel er behovene fortsatt store. Mange flere i lokalsamfunnet ønsker opplæring, og begrenset tilgang på såkorn er en utfordring.

Veien til trygghet og marked. Det er de samme familiene som deltar i jordbruksprosjektet som også har vært med på å bygge ny vei i området – et prosjekt finansiert av Verdens matvareprogram (WFP) og støttet av Norsk Folkehjelp. John Maluk Matip beskriver hva veien har betydd:

– Før var det nesten umulig å komme seg til sykehus. Nå kan ambulansen nå fram hvis

noen blir syke. Vi kan også frakte produktene våre til byen og selge dem.

Veien bygges av lokalsamfunnet selv. Hvert hushold har ansvar for å bygge én kilometer vei som er seks meter bred. De jobber annenhver dag og får kontant betaling for innsatsen. Arbeidet er tungt, men resultatene er livsviktige. Elizabeth Yom Aingok peker spesielt på hva dette betyr for gravide kvinner:

– Nå kan fødende fraktes til sykehus. Ingen kvinne trenger å dø i barsel lenger, sier hun, og framhever at den brede veien også gir økt trygghet på andre måter: – Nå kan vi se hyenene på lang avstand.

Lokalsamfunnet bestemmer. En viktig del av arbeidet er at lokalbefolkningen selv definerer hva de trenger mest. I flere år har mat-usikkerhet og manglende tilgang til markeder vært identifisert som hovedproblemene. Løsningene ble økt produksjon av sorghum og bygging av vei.

Prosjektene startet med møter mellom lokale myndigheter, relevante departementer, RRC, WFP og andre aktører. Deretter ble det nedsatt en prosjektkomite som mobiliserer lokalsamfunnet og sikrer felles prioriteringer. En ingeniør bistår for å sikre at veien holder god standard, men selve byggingen er det innbyggerne som står for.

Veiene som bygges kobles sammen og leder til slutt inn mot Cuibet, slik at flere landsbyer får tilgang til markedene.

For Rebecca Akol Ater handler endringene om mer enn avlinger og infrastruktur.

– Nå bidrar jeg økonomisk i familien. Det har forandret forholdet mellom meg og mannen min. Og det gir barna våre en framtid.

Gjennom kunnskap, samarbeid og lokalt eierskap har et lokalsamfunn tatt viktige skritt mot økt matsikkerhet, bedre helse – og større selvstendighet for kvinnene.

Vingårdsarbeidernes kamp

– For oss føles det som apartheid aldri tok slutt, sier Malie Goosen. På vingårdene i Western Cape jobber arbeiderne under det de selv omtaler som slaverilignende forhold. Fagforeninga CSAAWU står i frontlinja i kampen for grunnleggende menneskerettigheter og ei levedyktig lønn for arbeiderne.

Tekst og foto: Johanne Hovland

Det er umulig å forstå dagens Sør-Afrika uten å se landet i lys av en historie med slaveri, kolonitid og apartheid. På vingårdene i Western Cape blir det ekstra tydelig.

Hvite afrikaaner-familier dominerer eierskapet på de store vingårdene, der svarte og såkalt «coloureds» (fargede) jobber lange dager i åkrene.

Mange familier har arbeidet slik i generasjoner – de har ikke noen alternativer. De blir født og dør på vingårdene, og jobber et langt liv uten pensjon eller oppsparte midler når de er ferdige.

– Det er kanskje sterke ord, men dette er en form for moderne slaveri. Det kan rett og slett ikke sies på noen annen måte, sier visegeneralsekretær Christopher Jafta når vi møter ham på fagforeningens kontor i Western Cape.

Commercial, Stevedoring, Agricultural and Allied Workers Union (CSAAWU) er en av Norsk Folkehjelps mange samarbeidspartnere i Sør-Afrika – stiftet i 2006 for å bedre arbeidsforholdene og levekårene på vingårdene i landet.

– Vi støtter CSAAWU for å styrke sårbare arbeidere i kampen mot økonomisk urettfer-

↑ Mange gårdeiere i landbrukssektoren truer arbeiderne med oppsigelse dersom de melder seg inn i klart å forhandle seg fram til en løsning der de får lov til å organisere arbeidere på noen av gårdene.

dighet og umenneskelige arbeidsforhold, sier Ameck Gillian Ayong, sjef for Norsk Folkehjelps kontor i Sør-Afrika. – Det viktige arbeidet fagforeningen gjør for å organisere arbeiderne på bakken bedrer gradvis levestandarden til en gruppe mennesker som har vært og er svært undertrykt.

Fagorganisering er veien til endring. Sør-Afrika er i dag verdens åttende største produsent av vin. Landets vinindustri sysselsetter om lag 300 000 arbeidere, flesteparten av dem i Western Cape.

– På tross av at det de siste ti årene har

vært internasjonalt søkelys på de kritikkverdige arbeidsforholdene på vingårdene, gjennom kritiske rapporter fra menneskerettighetsorganisasjoner, medieoppslag og undersøkende dokumentarer, er vi fortsatt milevis unna en regulert og rettferdig sektor, sier visegeneralsekretær Jafta.

Han understreker at organisering er det viktigste virkemiddelet CSAAWU har for å sikre arbeiderne anstendige arbeidsforhold og ei lønn å leve av, men det ikke er den eneste oppgaven fagforeningen har tatt på seg.

– Vi bygger også psykisk styrke og mot-

mp for et verdig liv

en fagforening. De siste årene har likevel CSAAWTU Det skaper fellesskap og tilhørighet.

↑ To generasjoner: Mor og datter, Malia og Masha Goosen, er begge arbeidere på vingården. – Jeg håper du får mulighet til å jobbe et annet sted en dag, sier mamma Malia.

↑ Wesley har jobbet et helt liv på vingården i Western Cape. Nå har han fått lungeproblemer og kreft på grunn av farlige sprøytemidler, og familien trues med utkastelse.

standskraft. I møte med veldig skjeve maktforhold er det fort gjort å føle seg maktesløs.

Tjener under 1000 kroner i måneden. Christopher Jafta er selv en av dem som har fått føle rasismen og urettferdigheten på kroppen. Han arbeidet lange og varme dager på åkrene. Tok han pauser, kunne det bli kutt i den allerede lave lønna. Han kan fortelle om arbeidere som ble innesperret eller dumpet utenfor vingården om de ble syke eller ikke jobbet fort nok.

– Omfanget av menneskerettighetsbrudd og maktmisbruk er så stort at det er vanskelig å i det hele tatt forestille seg det, sier han.

Sør-Afrika introduserte i 2019 en nasjonal minstelønn for å beskytte arbeidere bedre, men lønna er for lav, mener Jafta. Den kan variere fra gård til gård, men vingårdsarbeiderne kommer gjennomgående dårlig ut. En forbedring fagbevegelsen har vært med på å kjempe fram er at arbeidere nå har regulert arbeidstid, slik at de har helgene fri. Samtidig er realiteten at mange fortsatt jobber underbetalt overtid.

– Minstelønn er noe som høres fint ut på papiret, men i praksis vet vi at arbeidere jobber for en lønn på mellom 18 og 20 rand i

timen, og noen tjener så lite som 50 rand per dag. Når gårdeieren trekker fra boutgifter, sitter arbeiderne igjen med 1000–1200 rand i måneden, tilsvarende 700–900 norske kroner, sier han.

Gårdeierne kontrollerer hele livsløpet. Western Cape har de siste sytten årene vært styrt av partiet Democratic Alliance, som i hovedsak representeres og støttes av hvite sørafrikanere. Med politikere som er på gårdeiernes side, befinner svarte og fargede mennesker i provinsen seg i en svært undertrykt posisjon.

– Vingårdsarbeiderne jobber og lever på gårdene. Sjefen deres er også huseieren deres, og derfor er det farlig for dem å gjøre opprør eller vise motstand. De blir satt i en håpløs situasjon, der de enten er fattige og arbeidsløse utenfor gårdene, eller får et sted å bo i bytte mot krevende makt- og arbeidsforhold. De er bundet til arbeidsgiveren på en måte som minner om slaveriets tid, sier Jafta.

Geografien gjør det ikke enklere: På vingårdene ute i provinsene, langt fra byene, kan menneskerettighetsbruddene fortsette uforstyrret. Her er det også vanskelig, om ikke

→

↑ Wesley's barnebarn har vokst opp på vingården. Hele familier deler små hytter.

umulig, å finne seg en annen jobb. Dermed blir arbeiderne værende på gårdene i generasjoner, i en fastlåst situasjon.

Trues med utkastelse. Vi reiser for å se tingenes tilstand sammen med Christopher Jafta og fagforeningen. Veien fra Cape Town og ut til vingårdene går gjennom vakre omgivelser, med fjellformasjoner og vinranker i full blomst. Men bak fasaden skjuler det seg en annen virkelighet.

På den første gården møter vi en familie som trues med utkastelse.

– Velkommen inn, sier Wesley. Han foretrekker at vi bare bruker fornavn. Han smiler bredt til tross for manglende tenner.

I den bittelille hytta med to rom bor han med kone, barn og barnebarn. Det er kummerlige boforhold, med mugg på veggene. Vinen vi drikker i Norge, kommer fra innsatsen til arbeidere som Wesley. Han har viet hele sitt arbeidsliv til gården. Men den harde jobbinga har fått følger.

– Jeg har fått lungeskade og kreft som følge av sprøytemiddelet Dormex, som inneholder hydrogen-cyanamid. Sprøytemiddelet er på EUs liste over forbudte stoffer på grunn av dens virkning på mennesker og miljø, sier Wesley.

Nå vil gårdeieren vil kaste ham ut fordi han ikke kan jobbe lenger. Etter mange år i tje-

↑ Simonia Wilson forteller at hun blir tvunget til å velge mellom babyen sin og arbeidet. Velger hun å passe på babyen, blir det kutt i den allerede lave lønna.

neste har han ingen pensjon.

– Hvor skal gjøre av oss nå, spør Wesley. Han hoster og kremter. Det er tydelig at helsa ikke er god.

Christopher Jafra forteller at en viktig del av fagforeningens arbeid er å informere vingårdsarbeiderne om rettighetene deres. De kan ikke bare kastes ut over natta, for gårdeier må ha rettslig hjemmel for å hive ut folk som har bodd der i så mange år.

CSAAWU tar ofte saker til arbeidsretten

i Sør-Afrika på vegne av arbeiderne.

– Det er brutale eksempler på at folk blir kastet ut og deretter «dumps» i townships. Det er takken for et liv i tjeneste på gården, sier han.

Kritisk til at gården er merket med Fairtrade.

På slutten av 1980-tallet startet Fairtrade som et lite initiativ som senere utviklet seg til en internasjonal organisasjon for bærekraftig råvareproduksjon og rettferdig handel. I dag er Fairtrade verdens mest anerkjente sertifisering og merkeordning for rettferdig handel. Når en kaffepose, blomsterbukett eller vinflaske er merket med Fairtrade-symbolet, skal det symbolisere at mennesker og miljø har blitt ivaretatt. Gården Wesley bor på, er merket som Fairtrade-gård, noe han er sterkt kritisk til.

– Hvordan kan dette være merket med bærekraft, når arbeids- og boforholdene våre er så uverdige, og vi bruker forurensende kjemikalier, sier han fortvilet.

Se egen tilsvarssak fra Fairtrade på neste side.

Fra rettighetsløs til fagorganisert. Vi reiser videre fra storfamilien til neste vingård. Her er mange av arbeiderne organisert i CSAAWU, selv om de fremdeles frykter følgene av å organisere seg.

Når vi kjører inn på vingården, ser vi husvask på snorene og barn som leker.

Her bor det hele familier som bor og jobber på vinmarkene. Før de ble med i CSAAWU var de livredde for å snakke om hvordan de hadde det. Nå møtes de i fellesskap hver uke i forsamlingshuset utenfor jordet for å ha fagforeningsmøter.

Det er ikke populært hos gårdeieren, men det viktige arbeidet til CSAAWU har gjort at arbeidere som før nærmest var helt rettighetsløse, nå kan organisere seg.

Et viktig vendepunkt kom med streiken i 2013, da arbeiderne i vinsektoren krevde dobling av lønna. De oppnådde en lønnsøkning på 52prosent, men tre arbeidere ble drept og hundrevis arrestert. Streiken viste likevel at kollektiv handling kan gi resultater.

– Vi har en lang vei å gå før vi får rettighetene og lønna vi fortjener. Men at vi kan samles her er viktig for å føle på fellesskap og bearbeide det vi går gjennom. Vi lever et adskilt liv fra samfunnet der ute, sier en av arbeiderne, Masha Goosen.

Må velge mellom barn og arbeid. Kvinnene som jobber på vingårdene behandles ofte dårligere enn menn. De er sesongarbeidere og får lavere lønn. Det er Simonia Wilsons historie et eksempel på.

– Jeg ble satt i en vanskelig situasjon i går, forteller hun, mens gråten presser seg på.
– Jeg blir tvunget til å velge mellom barnet og arbeidet.

Flere av kvinnene her har små barn. De forteller at gårdeieren tvinger dem til å la barna være hjemme uten tilsyn, ellers blir det kutt i lønna. Noen av kvinnene forteller at de blir lovet lønnsøkning om de jobber lange dager. Men den totale økningen er ofte ikke på mer enn et par hundre kroner i måneden.

– Ingen vin hadde blitt produsert uten oss. Likevel behandles og betales vi som vi er ubetydelige. For meg føles dette som fortsettelse av apartheid, sier Masha, som har jobbet på vingården siden før frigjøringen i 1994.

Mener boikott ikke er løsningen. Det er ikke tvil om at Christopher Jafta og CSAAWU har nok av problemer de skal prøve å løse for medlemmene sine framover. Men de nekter å gi seg, på tross av at gårdeiere og politikere gjør det vanskelig for dem å drive fagforening.

– Jeg har en urokkelig tro på at organisering og kollektive prosesser nytter. Vi bygger opp medlemmene våre innenfra ved å gi dem styrke og tro på seg selv. Vi må også huske på at vingårdene er helt avhengig av oss som arbeidskraft. Det er på tide at gårdeierne våkner opp i riktig århundre, sier Jafta.

Han mener imidlertid at boikott ikke er løsningen.

– Sluttes folk å kjøpe vin, mister arbeiderne jobben. Løsningen er å få til varig endring i arbeidsforholdene, avslutter han.

↑ Malie Goosen begynner å bli gammel og må snart takke av som vingårdsarbeider. Uten oppsparte midler og pensjon, kommer tilværelsen til å bli tøff.

Fairtrade Africa følger opp saken om uverdige forhold på sørafrikanske gårder

Etter at de gjennom Norsk Folkehjelp ble kjent med arbeidernes historier fra Sør-Afrika, behandles nå saken av Fairtrade Internationals Protection Committee og Fairtrade Africa. Fairtrade sier de tar alle varsler om utrygge arbeidsforhold på sertifiserte gårder på største alvor, og understreker at de har et eget program for vinarbeidere i Sør-Afrika som kan vise til bedring på flere fronter.

Tekst: Johanne Oleah Hovland

Uverdige arbeids- og boforhold, bruk av helsefarlige kjemikalier og en lønn det ikke går an å leve av. Slik beskriver ansatte på to av Fairtrade-gårdene i Western Cape arbeidsforholdene sine. Fairtrade i Norge og Africa kan nå fortelle at organisasjonens høyeste varslingsorgan har åpnet sak.

– I tråd med vår Act to Protect-policy er saken meldt videre. Den behandles nå av Fairtrade Internationals Protection Committee og følges opp av Fairtrade Africa, sier Sara Zgolli, lisensieringsansvarlig i Fairtrade Norge.

Hun svarer på vegne av daglig leder Tone Faugli, som er på prosjektreise i Sri Lanka og dermed ikke har anledning til å imøtegå sitatene i Appell.

– Når det foreligger indikasjoner på krittikkverdige forhold, rapporteres det til relevante nasjonale myndigheter og menneskerettighetsorganisasjoner. Saken fra Sør-Afrika følges nå opp av sertifiseringsorganet FLOCERT, der alle henvendelser behandles individuelt og konfidensielt, sier Zgolli.

Fairtrade-standarden. I en e-post til Norsk Folkehjelp skriver Fairtrade Africa at Fairtrade har et overordnet ansvar for å utvikle, gjennomføre og håndheve standarder som beskytter arbeidstakere, lokalsamfunn og miljø på sertifiserte gårder. Fairtrade-standarden er tredelt, og innebærer:

- Arbeidsforhold: Krav til anstendig arbeid, lønn, arbeidstid og helse og sikkerhet.

- Sosiale forhold: Arbeidere skal ha demokratisk valgte representanter og kunne påvirke Fairtrade-premien som går til tiltak som helse, utdanning og infrastruktur.
- Miljø og klima: Krav til bærekraftig jordbrukspraksis, ansvarlig kjemikaliebruk, jord- og vannforvaltning, biologisk mangfold og integrert plantevern.

På spørsmål om bruken av sprøytemiddelet Dormex, som står på EUs forbudsliste og som ifølge arbeideren Westley har gitt ham kreft og helseproblemer, skriver Fairtrade Africa at sprøytemiddelet i dag ikke er oppført på Fairtrades forbudsliste, men nå er oppe til ny vurdering. Organisasjonen skriver også at arbeidere som eksponeres for farlige sprøytemidler skal følges opp gjennom relevant helsekontroll. Bruk av plantevernmidler forutsetter forsvarlig lagring, merking og avhending, dokumentert opplæring, tilgang til personlig verneutstyr samt overholdelse av fastsatte karantenetider, skriver organisasjonen.

Produsenten har det primære ansvaret.

Samtidig innrømmer Fairtrade at det også er begrenset hvor god oversikt de kan ha i den daglige driften på alle organisasjonens gårder som er spredt ut over hele verden.

«Det er ikke Fairtrade som eier eller driver gårdene, derfor har vi ikke operativ kontroll over den daglige driften. Det primære ansvaret for etterlevelse ligger derfor hos produsentene selv. Fairtrade kan ikke 100 prosent garantere fravær av risiko

→

AKTUELT

eller brudd på standardene. Vi arbeider forebyggende ved å gi opplæring til produsenter, og vi jobber med fagforeninger, bedrifter, offentlige innkjøpere og sivilsamfunn», heter det i svaret fra Fairtrade Africa.

Planlagte og uanmeldte kontroller. Fairtrade oppgir at de har uavhengig sertifisering og regelmessige revisjoner. Sertifiseringen gjøres av det uavhengige sertifiseringsorganet FLOCERT, akkreditert etter ISO17065 i samsvar med ISEALs Assurance Code. Prosessen omfatter revisjoner av anlegg og jordbruksområder, dokumentgjennomgang og konfidensielle intervjuer med arbeidere.

Etter oppnådd sertifisering inngår gårdene i en treårig kontrollsyklus der FLOCERT gjennomfører én til to revisjoner, planlagt eller uanmeldt, for å sikre etterlevelse av Fairtrade-standarder. Ved avvik pålegges produsenten å gjennomføre korrigerende tiltak innen en fastsatt frist.

I det tredje året gjøres en full fornyelsesrevisjon, og sertifikatet fornyes kun dersom alle krav er oppfylt. Fairtrade oppgir også at produsenter ved alvorlige og gjentatte etiske brudd midlertidig eller permanent kan miste sin rett til å produsere og selge vin. Dette medfører umiddelbar stans i all Fairtrade-relatert handel og markedsføring.

Vinprogram for arbeidere i Sør-Afrika. I Sør-Afrika har Fairtrade de siste årene tatt særskilte grep for å bekjempe systematiske utfordringer i landbrukssektoren. Gjennom programmet DONUTS (Dignified Opportunities Nurtured through Trade and Sustainability) er målet å forbedre arbeidsvilkårene på vingårdene, spesielt for kvinner. Prosjektet startet i 2022, og omfatter 1873 gårdsarbeidere, blant dem 970 kvinner. Så langt viser resultatene at:

- 86 % av arbeiderne melder om bedre arbeidsforhold.
- 98 % av arbeiderne melder om at de kjenner til sine rettigheter.
- 80 % av arbeiderne melder om at deres arbeidsgivere nå er mer positive til at de er med i fagforeninger, mot 11 % før prosjektet startet.
- 50 % har fått gjennomført kollektive forhandlinger på gårdene, og 99 % vet hvordan de brukes.

Fairtrade jobber for kontinuerlig bedring. Samtidig har myndigheter og produsenter et ansvar, understreker organisasjonen.

«Sertifisering og uavhengige revisjoner bekrefter samsvar med våre standarder, men som i enhver global forsyningskjede kan vi ikke garantere at brudd aldri vil skje. Det vi kan gjøre – og det vi er forpliktet til – er å etablere et sterkt rammeverk, sikre uavhengig overvåking, reagere når problemer oppstår, og støtte produsenter i å styrke sin praksis. Fairtrade erstatter ikke nasjonale regulatorer, men det gir et ekstra lag med ansvarlighet utover lovbestemte minimumskrav», skriver organisasjonen.

FENIX
LIGHTING FOR EXTREMES

LYS OPP I MØRKET MED KVALITETSLYKTER FRA FENIX

HÅNDLYKTER // HODELYKTER // SYKKELLYKTER // CAMPINGLYKTER

LYKT TIL SØK OG REDNING

Superkraftig hodelykt med separat batteriboks og hele 4000 lumen!

HP35R

 4000 lumen

 450m maks rekkevidde

En allsidig og pålitelig løsning for de som trenger sterk belysning i tøffe miljøer.

Hodelykten har en kombinasjon av spotlight, flomlys og spot+flomlys, mens selve batteriboksen inkluderer et rødt lys for å varsle andre. Funksjonaliteten til HP35R gjør den ideell for søk og redning, patruljering, grotting og andre høyintensive utendørsoperasjoner.

VEIL. PRIS

kr 3.300,-

Tilgjengelig i to versjoner

Spesialpriser til Norsk Folkehjelp lokallag. **KONTAKT OSS!**

 8 av 10 Villmarksliv, des 2024

PULSAR

Termiske kikkerter

– Perfekt til søk og redning!

Spesialpriser til Norsk Folkehjelp lokallag **KONTAKT OSS!**

 8 av 10 Axion XQ19 Compact Jakt nr. 1 2026

REKKEVIDDE 750 M

AXION XQ19

Veil. pris 12.900,-

REKKEVIDDE 1050 M

AXION XQ30 Pro

Veil. pris 15.500,-

REKKEVIDDE 1300 M

AXION XG30

Veil. pris 19.999,-

REKKEVIDDE 1750 M

AXION XG35

Veil. pris 24.000,-

Pulsar egenskaper

- Hurtigstart, bilde innen 3-4 sekunder
- WiFi og video på alle enheter
- Temperaturløstoleranse -25 til +40/50
- Utskiftbare ladbare batterier
- Vanntett IPX7
- Norsk meny på alle enheter

 @PulsarVisionNorway

 @pulsar.vision.norway

 @pulsarvision.no

 PulsarVision

TENO ASTRO

Teno Astro AS
Industriveien 8b
6517 Kristiansund N

Tlf.: 71 56 57 10
post@tenoastro.no
www.tenoastro.no

SPESIALPRISER TIL NORSK FOLKEHJELP LOKALLAG. KONTAKT OSS!

40 | APPELL 1/2026

LO Norge

Skolenes landsforbund
Skuvllaid riikkalihttu | Skoleforbundet i LO

Fred. Olsen & Co.

**Et godt arbeidsmiljø
og topp sikkerhet
– to sider av samme sak**

Norsk Lokomotivførerforbund

AAF | Arbeiderbevegelsens
Arbeidsgiverforening

Norsk Nærings- og
Nytelsesmiddelarbeiderforbund

Sørmarka
KONFERANSEHOTELL

**Norsk
Jernbaneforbund**

**Norsk
Arbeidsmandsforbund**

LO Media

ANNONSER

Norsk Folkehjelp takker for støtten fra lokale klubber og foreninger

Fellesforbundet

Avd. 57 Nord Rogaland

Fellesforbundet

Avd. 5

Avd. 3
Møre og Romsdal

Fellesforbundet

Avd. 23 Raufoss J & M – www.ff23.no

Fellesforbundet

Marinestasjonen

FAGFORBUNDET

Frogn

Fellesforbundet

Avd. 19 Sogn & Fjordane Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 25 Stavanger

Norsk
Tjenestemannslag

Norsk Medisinaldepot

Fellesforbundet

Avd. 26 Østfold Fagforening

Fellesforbundet

Oslo Grafiske Fagforening

Norsk
Tjenestemannslag

Mattilsynet

Fellesforbundet

Avd. 53 Nordre Nordland og Sør-Troms

Avd. 91 Bodø

Avd. 40 Kristiansund

Fellesforbundet

Avd. 43 Øvre Buskerud Fagforening

Avd. 15 Innlandet

ELog IT

Hordaland/Sogn og Fjordane
Elektroarbeidernes Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 108 Innherred Fagforening

Avd. 21 Fredrikstad

Fellesforbundet

Avd. 185 Flyarbeidernes Forening

Fellesforbundet

Avd. 29 Søre Sunnmøre

Fellesforbundet

Avd. 747 Unionen Fagforening

Fellesforbundet

Avd. 75 Halden Fagforening

Norsk Folkehjelp Nettbutikk

Alt du trenger av førstehjelpsutstyr,
redningsutstyr, hjertestartere og
tilhørende forbruksmateriell.

Lokallag har **rabatterte priser!**

Norsk Folkehjelp
Førstehjelpsutstyr

Scan meg
for å besøke
nettbutikken

butikk.folkehjelp.no

Norsk Folkehjelp takker sine hovedsamarbeidspartnere

– fellesskap i hverdagen

Om Norsk Folkehjelp

Norsk Folkehjelp er fagbevegelsens humanitære solidaritetsorganisasjon. Vi jobber med internasjonalt utviklingsarbeid, humanitær minerydding, sanitet og redningstjeneste, integrering og antirasisme. Norsk Folkehjelp har mer enn 14 000 medlemmer i Norge og 2200 ansatte i over 40 land.

Om Appell

Appell er et fagblad for Norsk Folkehjelps medlemmer, ansatte, samarbeidspartnere og støttespillere. Formålet med Appell er å formidle Norsk Folkehjelps synspunkter og bidra til intern og ekstern debatt omkring de standpunkt organisasjonen tar. Appell skal ha en fri og kritisk dekning av Norsk Folkehjelps aktiviteter nasjonalt og internasjonalt og etterstrebe å gi et realistisk bilde av resultatene av Norsk Folkehjelps arbeid og ressursinnsats.

Her finner du oss:

Norsk Folkehjelps regionkontorer nåes på tlf.: 22 03 77 00

REGION NORD

Postboks 6166,
9291 TROMSØ
regionskontoret.nord@npaid.org

REGION MIDT-NORGE

Olav Tryggvasonsgate 5,
7011 Trondheim
regionskontoret.midt@npaid.org

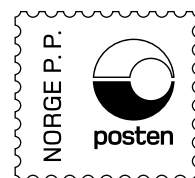
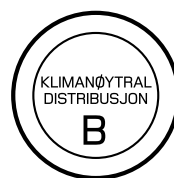
REGION VEST

Lars Hillesgt. 19, 3. etg, 5008 BERGEN
regionskontoret.vest@npaid.org

REGION ØST OG KURSKONTORET

Besøksadresse: Folkets Hus, Hunndalen
Postadresse: Pb 611, 2809 GJØVIK
regionskontoret.ost@npaid.org
kurs@npaid.org

Returadresse:
Norsk Folkehjelp
Postboks 8844, Youngstorget
0028 OSLO

Etter et langt liv er det mye du etterlater deg.

Solidaritet kan være noe av det.

ERNØ Foto: fotografene Lillian & Lena

Gjennom en testamentarisk gave til Norsk Folkehjelp kan du bidra til at solidariteten lever videre etter at du selv har gått bort. Vil du vite mer om hvordan du kan tilgodese Norsk Folkehjelp se www.folkehjelp.no eller ring **22 03 77 00**.

Norsk Folkehjelp